

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Brædtrolleborg Sogns
Dejne- og Skolehistorie

af

C. Friis Jørgensen.
Førstelærer ved Ludvigsminde Skole.

Odense.
Trykt i Chr. Møllers Officin.
1874.

Forord.

Paa en Tid som den nærværende, da Skolefagen staar paa Dagsordenen, ikke blot i vor Rigsdag, men ogsaa paa Landets Skolemøder, hvor man gjennem Forhandlinger søger at komme til Klarhed i denne Sag om, hvorledes man rettest bør gribe an, for at det meste og bedste Udbytte kan opnaaes, kan det have sin Interesse og Nytte at kaste Blikket tilbage, for om mulig fra Historien at finde det ledende Fingerpeg til Bestemmelse af den Vej, paa hvilken man rettest skal gaa ind. Nu er det imidlertid saa, at Almueskolens Historie for Landet i sin Helhed er saare kort, som oftest naar den kun ned til 1814, saa de Erfaringer, som herfra kunde hentes, ere temmelig begrænsede. — Undtagelsesvis er Brahetrolleborg Sogn i denne Henseende heldigere stillet, thi her har været ordnet Skolevæsenet siden 1693, og dette er fremtraadt dels i Form af Friskole og dels som tvungent Skolevæsen.

IV

Her er man rigtignok gaaet en modsat Vej af den, Nutiden anviser, idet Friskolen var den ældste, og den afløstes af Tvangsskolen, medens Nutiden jo holder paa, at det tvungne Skolevæsen skal afløses af frie Skoler. Dog bør man vel erindre, at Forholdene den Gang og nu ere højest forffjellige for Almuebefolkningen. Jo tungere Herremandsaaget blev, des mere tabte Skolen sin Betydning, og det var først, da Godsejeren gav sine Bønder Friheden, at Skolevæsenet fik gjennemgribende Betydning. Her er det Godsejerne, som Beboerne have at takke for deres Skoler, særlig Fr. Trolle og Ludv. Reventlow, og disse to Herremænd ville altid staa som lysende Eksempler paa, hvad Folk af deres Stand have gjort for at drage de mindre heldig stillede Samfundsklasser frem til Frihed og Oplysning.

Det var ikke min Tanke, da jeg begyndte at samle disse Efterretninger, at de skulde komme under Pressen, det var kun af privat Interesse, at jeg satte Stump til Stump, indtil der tilsidst formede sig et nogenlunde hele deraf, nu indeholde de en Del historiske Oplysninger, der kunne bidrage til at belyse Tiden og give Bink for Eftertiden, af de Grunde, tror jeg, det kan have sin Nytte, om de blive gjorte mere bekjendte.

Ikke faa Mænd skylder jeg Tak for den Bered-

V

villighed, hvormed de ere komne mig til Hjælp med at samle Dplysninger, og navnlig have et ikke lille Antal af de Hrr. Lærere omkring i Landet med megen Imødekommenhed besvaret mine Henvendelser til dem. Særlig har Gaardejer N. Rasmussen, Søkilbe, fra sine Udskrifter af Skifteprotokoller og forskellige Arkiver givet mig ikke faa værdifulde Dplysninger, ligesom ogsaa hans Bog: „Minder fra Brahetrolleborg og Omegn“, har støttet mig meget. Pastor Bagger i Haagerup har ved velvillig at overlade mig fra Præstearkivet, hvad jeg har kunnet bruge, gjort sit til, at Indholdet er blevet mere nøjagtigt. Alle de Herrer modtage min Tak for udbist Tjenstvillighed.

Med det Ønske, at Dplysningen vedblivende maa gaa fremad og altid maa flattes højere og højere i vort kjære Fædreland, sendes denne lille Bog ud i Verden.

Ludvigsminde Skole i Juni 1874.

Forsfatteren.

VI

„Den Nation, hvor Kunster og Videnskaber blomstre, kan ikke kaldes opløst, men den, hvor Borgere og Bønder have rigtige Begreber om deres Bestemmelse og leve tilfreds med deres Livsvilkår“.
Lafontaine.

„Nedsunken i Glendighed kan Mennesket ikke blive Menneske; uden Anvisning kan Drengen ikke blive Mand, endnu mindre kan Pigen under en slet Moders Hænder og under dumme Mænds Skoletyrani blive Kvinde; men ansørte af en god Lærer, der er virkelig Fader, og af en Lærerinde, der er Moder, opvokse Drengene og Piger til Mænd og Kvinder“.

Pestalozzi.

„Oplysning være skal vor Lyst,
Er det saa kun om Sivet,
Men først og sidst med Folkerøst
Oplysningen om Livet;
Den springer ud af Folkeraad
Og vokser, som den vugges;
Den straae i vort Folkeraad,
Ei Aftenstjernen sluktes“.

Grundtvig.

Jndholdsfortegnelse.

	Side
I. Degnehistorien	1—14
II. Den trolleste Stole	15—26
III. De reventlowste Stoler	26—51
III. De reventlowste Stokers Fortsættelse	52—54
V. Lønninger, Distrikter, Legater	54—60
VI. Personalhistorien:	
a) Haagerup Distrikt	61—76
b) Gjerup Distrikt	76—82
c) Grønderup Distrikt	82—88
VII. Oversigtstabeller, Tillæg og Rettelser	89—91

Degehistorien.

For Aarhundreder siden, da Pavevælden herskede og saa i vort Fødeland, tænkte ingen paa Menigmands Oplysning — i alt Fald ikke i den Betydning, vi nu tage Ordet — Naar han blot havde Urefrygt for Helgene, Paven og Kirken med dens vidtløftige Institutioner, var det tilstrækkeligt. — Mere sølte han vel heller neppe selv Trang til. Overtroen var i det hele jo ret magelig at hvile i. Det var ham til Gs. ligegyldigt, hvorledes han behandlede sin Jord; thi hver Aar betalte han Præsten for at føre den Korsfæstedes Billede ud over Mark og Eng, saa var han betrygget mod Misvækst.

Fra Kirkerne hentedes ikke megen Kristendoms-kundskab, da Tjeneren i alt for stort Overmaal holdtes i det latinske Sprog og drejede sig væsentlig om Pave og Helgendyrkelse.

Naturligvis fandtes der enkelte Kloster-skoler og i Kjøbstæderne latinske Skoler, men disse vare nærmest beregnede paa Folk, som agtede en højere Dannelselse efter den Tids Brug. Rigtig nok sad her ogsaa mangen Bondedreng paa Skolebænken, men den store Masse af Befolkningen har formodentlig neppe faaet nogen Undervisning. Dog den Omstændighed, at Reformatorerne udgave Stridskrifter, beregnede paa

Lægmænd, tyder paa, at disse maatte kunde læse og forstaa dem, og at der altsaa maa have funden nogen Undervisning Sted indenfor den katholske Kirkes Omraade, men denne er neppe naaet ned til den menige Almue.

Om der paa den Egn, jeg agter at omtale i dette lille Skrift, er bleven meddelt Menigmand nogen Undervisning saa tidligt, har jeg ikke kunnet finde nogen Oplysning om, men det er højest usandsynligt.

Da Luthers Lære ved Kirkeforsamlingen i Kjøbenhavn 1536 blev erklæret for indført i Danmark, blev Kirkevæsenet her til Lands omordnet. Klostrene hævedes, de mange Kirkens Tjenere affledigedes, og der anfattes kun een Præst ved hver Kirke.

Under denne stod en Mand, hvem det paalaa at gaa Præsten tilhaande ved de kirkelige Foretagender, ved BARNEDAAB, Bryllupper og Begravelser, og da navnlig ved at lede Kirkesangen. En saadan Kirkens Tjener benævnedes: residerende Degn, Sædedegn (Sognedegn). Denne blev det gjort til Pligt i det mindste en Gang ugentlig at samle Sognets Ungdom paa et af ham selv bestemt Sted og der under vise dem i Religionskundskab. Det var al den Undervisning, den lutherske Kirke fra først af bød sine Tilhængere blandt Menigmand, naar disse da ikke vilde søge til Latinskolerne i Kjøbstæderne, hvad jo kun meget undtagelsesvis kunde finde Sted.

Blandt de mange Klostre i vort Fødeland, som hævedes ved Reformationens Indførelse, var ogsaa Holmekloster i den sydvestlige Del af Fyn. Her havde siden 1172 Cisterciensermunkene haft et af deres

Opholdssteder, det de nu maatte forlade. Den ved Klosteret liggende Kirke blev i Følge Kong Christian den Tredies Brev af 9de Januar 1555 omdannet til Sognekirke i Stedet for de nedlagde Kirker i Haagerup og Fleninge, og her ansattes en Præst og en Sognedegn.

Hvem der har været den første Degn ved Holmekloster Kirke — Kantzauholm senere Brahetrolleborg Sogn — er ubekjendt, men 1570 var Degnekaldet i Kantzauholm Sogn ved Dødsfald bleven ledigt, og Herkabet, den lærde Henrik Kantzau og Frue, søgte en Degn, som kunde prædike paa Tyff. Om Rasmus Hansen var Mand derfor, vides ikke, men han var Degn 1588.¹⁾

1589 omtales Degnen Johannes. Han havde ingen Degnebolig, men derimod en Gaard i Fæste hos Brede Kantzau, af hvilken han svarede 10 Daler. Af Bønderne nød han 12 Ort Korn. Dgsaa var han tillige Kirkefoged.²⁾

Efter Johannes har der mindst været en Degn, hvis Navn er ukjendt.³⁾

I Følge en Tordebog fra 1661 havde⁴⁾ Peder Pedersen Degn i Haagerup fæstet en kvart Gaard i Haagerup, som Anders Hansen fratraadte. Dette Bol fæstede Degnen for 10 Daler „eftersom Degnehuset var saa ringe, at han ej sig dermed kunde behjælpe“,

1) N. Rasmussen „Minder fra Brahetrolleborg og Omegn“, Side

2) 209 Efter Bisp Jacob Radsens Bisitatsbog.

3) Se herom under Degn Peder Nielsen

4) Ny kongelig Samling Nr. 409 c i tgl. Bibliothekets Manuskript-samling.

og det stod ansat for 5 Tdr. 6 Skp. 1 Ffr. Hartkorn, „efter det Skjld, der gaves af samme nemlig: 1 Pd. Byg, 1 Skp. Smør, 3 Høns, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, $\frac{1}{2}$ Fodernød, 10 Wg og $\frac{1}{2}$ Mk. Ufsegarn“. Til Kvartgaarden var Cædeland til 2 Skp. Rug, 4 Skp. Blandkorn og 4 Skpr. Havre, Eng og Høavl til 4 Læs.¹⁾ Hele Kantzauholm Gods, som den Gang var tilfaldet Kongen, var pantsat paa mange forskellige Steder. Degnens Bolig med 8 andre Gaardsæder var saaledes pantsat til Kommiss Samuelt af Hamborg.

Ved Krarup Sogns Inddragelse under Kantzauholms Sogneskald mistede det formodentlig sin residende Degn; thi da Kong Frederik den Tredie ved Kaj Lyffes Fald havde inddraget Kantzauholm under Kronen, satte han 1663 ved et Reskript til Biskoppen²⁾ Peder Kielsen Juel til at være Degn alene. Han var Svoger til den daværende Sognepræst i Vesterhæfinge, — Jørgen Pedersen Tranekjær og gift med en . . . Hennings . . .³⁾ Af ham haves en Optegnelse over Degnekaldets Indtægter, som viser, at det var et vel aflagt Embede. Afskrift af den findes i Bratrolleborg Præstearkiv og er saa lydende:

„Fortegnelse paa Sogne-Degnens til Bratrolleborg og Krarup Sogner hans Indkomst.

1) Degnen til Bratrolleborg og Krarup Sogner nyder udi stirppen af hver Mand heel og halfgaard

¹⁾ I Følge den ældste Matrikel fra Aarene 1662—64 i Matrikelkontorets Arkiv.

²⁾ Reskriptet i Original i Bispearkivet

³⁾ Salling Herreds Tingbog.

udi Bratrolsborg Sogn 2 skjpper Byg, og af hver huusmand 2 skjpper haure, som beløber sig tilfammen.

Byg 4 Pund 1 Ort 4 skpp.¹⁾

Haure 2 — " — " —

Dg udi Krarup Sogn 1 skp. Byg af hver Gaard undtagen 4 Gaarde af hvilke hand nyder aarlig af hver 2 skp. Byg, og af hver Huus 2 skp. Haure, som beløber sig tilfammen udi Krarup Sogn:

Byg 1 Pund 1 Ort og 3 skpp.

Haure „ — „ — „ 13 —

Udi begge forbenevnte Sogner nyder Degnen den fjette Part Qvægtiende.

Offer nyder hand paa de 3de store Højtider.

Zulerente faaer Degnen udi Bratrolsborg i Grynderup, Fagsted og Lydinggaarde et Brød af hver Mand, som beløber sig 12 Brød smaa og store. Dg udi Krarup Sogn et Brød af hver Mand heel og halvgard, og en halv gaas af hver Mand, undtagen de 4de forbm., som giver hver en heel Gaas, hvorfore hand faaer ifkun af hver gaard en skpp. Byg til Degne Korn.

Paasferente faaer Degnen udi Bratrolsborg Sogn

¹⁾ Ved Christian den Fjerdes Reses af 27 Febr. 1643 bleve alle gamle højst forskjellige Tønder ajstafte og bestemte for hver Landsdel. Saaledes for Fyn og Langeland. 1 Edr af alle Slags sattes til 8 Skp., 1 Pund Rug eller Hvede til 20 Skp., 1 Pund Blandkorn eller Boghvede 24 Skp., et Pund Havre 40 Skp. 1 Ort Rug eller Hvede 10 Skp., 1 Ort Byg, Blandkorn eller Boghvede 12 Skp., 1 Ort Havre 20 Skp., 1 Læst Rug eller Hvede var 30 Edr., 1 Læst Byg, Blandkorn eller Boghvede var 36 Edr., 1 Læst Havre var 60 Edr., 1 Læst regnedes lig med 12 Pund eller 24 Ort, 1 Pund altsaa lig 2 Ort.

af hver heel og halvgaard en halv suces Eg. Men udi Krarup Sogn faaes til Paaskerente Et Brød og een halv suces Eg af hver gaard heel og halv.

2) Degnen har vel een bolig udi Haagerup,¹⁾ som af Arildstid ikke haver (som andres) været fri, men givet alle slags skatter og landgilde deraf ligesom een bonde, til samme bolig ligger en tofft ved huuset, hvor udi kand faaes 12 skpr. haure. En liden Eng i Lyding-

¹⁾ Det maa være den Bolig, der omtales foran, at P. Pedersen Degn ikke kunde bebo, fordi den var meget forfalden, hvorfor han sætiede $\frac{1}{2}$ Gaard. — Det er da at formode, at Degneboliet kort Tid efter er sættet bort til en anden; thi, da Peder Nielsen kom til Embede 1663, har der vistnok ingen Bolig været til Degnen, eftersom man i Salling Herreds Tingbog fra den Tid finder anført, at 11 Juni 1664 førte „Peter Nielsen Degn til Mandzaholmb“ Sogn Fingsvidner, som godtgjorde, at den Bolig i Haagerup, „som Anders Pan'en Ladefoged ibor, haver ligget til og været Degnebol i over 50 Aar“, og at der i den Tid har boet 2 Degne efter hinanden. En gammel Mand, som kunde mindes 70 Aar, altsaa fra 1594, bevidnede, at der i den Tid havde boet 3 Degne i nævnte Bolig, samt at Degnene i Haagerup i al den Tid kun forrettede Tjeneste i Mandzaholmb Sogn, medens Krarup Sogn havde sin egen Degn. Af dette fremgaar ogsaa, at der i det mindste maa have været een Degn mellem Peder Pedersen og Johannes — Kort Tid efter denne Tingsvidne-sag har Peder Nielsen sandsynligvis faaet Degneboliet overdraget, men at dette vedblivende har været meget forfaldent, derom vidner en Synsforretning 1701, hvorved Haagerup Degnebol beskrives saaledes: „På et Nr 4 Peder Degn eet Hus, der bestaar af 2 Længder. Stuehuset 10 Fag fattes Fod under den ene Side og Gavls; saa og Tag over 6 Fag. Ladehuset 14 Fag behøver Fod under 7 Fag og Tag over 4 Fag“. Degneboliet stod den Gang for Hartkorn 2 Skp. 1 Skr. (Matrifeltkontorets Arkiv).

ffovmarken, hvorpaa kand avles et læs høe og een liden
 Enghave bag hhhbet, hvorudi kand avles 4re læs høe.
 Haagerup d. 25 Juny 1690

Peder Nielsen Degn

Rigtig Copie efter Originalen

tilstaaes

Ramus".

Efter Peder Nielsen var vistnok Christian Faber
 Degn. Han nævnes i det mindste som saadan 1727,
 da han dette Aar i Righed med andre Bymænd lod
 brænde Svin til Oden i Baroniets Skove. Han
 havde 2 Svin, medens Gaardmændene samtidig kunde
 have hver 5—6 indtil 10 Svin i Skoven.

Fra 1740—1776 beklædte Niels Christianjen
 Faber — sandsynligvis en Søn af Chr Faber —
 Degneembedet i Brahetrolleborg og Krarup Sogne.
 Han var Skyld i, at dette Embede mistede Bolig og
 Jordlod, thi han afstod begge Dele til Herskabet paa
 Trolleborg mod at bo i det gamle Skolehus, som laa
 paa Brahetrolleborg Kirkegaard, samt hævde aarlig
 omtrent 60 Rdr., der tilhørte den trolleste Skole, ved
 hvilken han havde været Lærer fra 1746—1762. —
 Afstaaelsen bevirkedes nærmest af hans Kone, der antog,
 at Manden, som havde Hang til Drik, vilde lægge
 dette af, naar han kom til at bo i Nærheden af Trol-
 leborg. Vel fortrød Faber senere, hvad der var sket,
 og bebrejdede sig selv den Brøde, han derved havde
 begaaet mod Embede og Eftermand; men da var det
 for silde.¹⁾

¹⁾ Degn Nielsmarks Optegnelser i Præstearkivet.

Dgfaa skal Øvrigheden og navnlig Sognepræsten,¹⁾ have fat sig derimod, men det blev ved Afstaaelsen, og Bolig og Jord gif ind under Baroniets Fæstegods, uden at der til Gjengjæld gaves nogen Erstatning til Degneembedet. Jordlodderne, der udgjorde omtrent 6 Tdr. Land, fæstedes bort til en Bonde og gif ved Udskiftningen ind under Byjorden. — Endnu den Dag i Dag kan de tilbøls paavises paa Haagerup By's Marker, da Navnene ere bibeholdte.

Omfrider døde Faber, og hans Bo, der blev registreret af Skoleholder Mølmark og Sognefoged Lars Jensen (Byde) fra Gaarden Kløverpris, maa have været meget ringe; thi hans eneste Søn Wilhelm fik kun 5 Mk. 7½ ø. i Arv.²⁾

Faber afløstes i Degnetjenesten af Skoleholder Hans Christian Mølmark, der allerede en Del Aar forinden var bleven Lærer ved den trolleste Skole.³⁾ Han var født i Svendborg 1ste Marts 1729 og havde faaet Lejlighed til at studere, men naaede ikke videre frem paa den akademiske Bane end til „Studiofus“. Som saadan blev han 22 Aug. 1762 af Grev Chr. D. Reventlow kaldet til Skoleholder, med Løfte om ved Degnens Død at blive hans Eftermand.⁴⁾ Dette ind-

1) Kopi af en Indberetning herom fra Sognepræsten til det kongelig danske Rancelli opbevares i Præstearlivet.

2) Skifteprotokollen.

3) Om denne, og Mølmarks Virksomhed der, senere. —

4) Om Skrivelsen, hvori Greven giver Mølmark Løftet om at blive Degn, (dater: 22 Sep. 1766) siger denne: „vel har Hr. Greve Chr. D. Reventlow udelukt mig fra at nyde Gavn af Skole og Musikantieret, men derimod ikke meddelst mig, at jeg ingen Degnebolig skulde have“. Han havde derfor god Grund

friedes den 30 Juni 1776, da Grev Ludvig Reventlow under den Dato kaldede ham til Degn over Brahetrolleborg og Krarup Sogne paa de Vilkaar:

„1) at han skulde efterkomme alt det, en Degn paaligger, og i den Henseende efterleve Loven, Forordninger og alle Anmærkninger og Befalinger, ham vedkommende.

2) at han skal være pligtig i Følge Skoleforordningen af 1739 at holde Skole, naar jeg det godt befinder og dertil vil gjøre de behørige Indretninger, og til den Ende paa det nøjeste efterleve alt det, som jeg med Sognepræsten kunde finde nødvendigt og nyttigt videre at fastsætte eller bestemme.

3) at han giver til nu afdøde Fabers Enke 10 Rbd. aarlig Pension, saalænge hun lever eller udi Enkestand forbliver, som han frivilligt indgaaet haver, hvilke 10 Rbd. aarlig Pension hans Enke igjen kan vente, naar han ved Døden skal afgaa“. Herpaa udstedtes Collats af Jacob Ramus, Biskop over Fjns Stift.¹⁾

Da Mølmark agtede at gifte sig, fæstede han paa Livstid — 29 Marts 1768 — et Hus i Haagerup, hvortil var en Frugthave; ligesom han ogsaa fik Ret tilighed til „frit paa Haagerup Grund at have 1 Dags Tørveffjær med 1 Spade, 1 Ko, 3—5 Faar og 2 Gæs frit paa Græs“. Derimod skulde han svare en Afgift

---

til at antage, at da han ikke skulde have de Indtægter, Formanden havde faaet, som Erstatning for Degnebolet, maatte dette komme tilbage igjen, men det glippede. Herom ses i Mølmarks efterladte Papirer i Præstearkivet.

¹⁾ Mølmarks Kaldsbrev findes i Præstearkivet.

af 1 Td. Rug og 1 Td. Malt, samt overlade en Stue til to gamle Folk, der tidligere havde beboet Huset. Endvidere skulde Mølmark befoste Huset istandsat, dog blev Tømmeret ham udleveret, mod at han betalte Saugelønnen; men desuagtet kostede Ombygningen ham 140 Rbd.¹⁾ Da Udskriftningen kom nogle Aar efter, fik han i Stedet for Frihed til Græsning en lille Mark paa 3 Td. Land, der dog kostede ham over 20 Rbd. at rydde og grøfte; dertil kom, at den laa temmelig langt borte paa Brændeshydinge Mark, saa han havde kun meget ringe Fordel deraf.²⁾

Nu giftede Mølmark sig med Ane Marie Boje — en Datter af Degn Boje i Allested —, med hvem han levede i Ægteskab i henved 48 Aar. De havde 3 Børn, 2 Sønner og 1 Datter.³⁾

1786 indgav Mølmark en Ansøgning til Greven om, at hans Naturalieydelse fra begge Sogne maatte blive beregnede i Penge og ham udbetalte af Godskassen, da det forvoldte ham megen Besværlighed at indsamle disse fra saa mange Steder. Efter en Del Forhandling derom kom endelig en Kontrakt i Stand 1788 mellem Grev Ludvig Reventlow og Mølmark, hvorved denne overdrog til hin for sin Livstid alt, hvad han hidtil havde nydt af de af Brahetrolleborg og Krarup Sognes Beboere, som hørte under Brahetrolleborg Gods, det være sig Brød, Æg, Gæs, Kvæg-

¹⁾ Fæstebrevet i Præstearkivet.

²⁾ Senere blev der bygget et Hus paa denne Jordlod, og det bærer Navnet „Ragusa“

³⁾ Brahetrolleborg Kirkebog.

tiende, Mælk, Kornpenge og Korn in natura, mod at Greven udbetalte ham aarlig 60 Rd.¹⁾.

Ydelseerne bestode i:

24 Brød beregnede til 20 f. Stykket

8 Vold $2\frac{1}{2}$ Snes Veg a 2 Mk. Vold

16 Gæs a 28 f.

Kvægtienden udgjorde 9 Rd. 4 Mk. 13 f.

„Avrets“ Mælk til Ost af 401 Ld. Hartkorn a 3 f.

Korn, Byg 14 Ldr. 1 Stp a 2 Rd. „ Mk. „ f.

„ Havre 1 — 4 — a 1 Rd. 3 Mk. „ f.

Havpenge 7 Rd. 1 Mk. 8 f.

Hans samlede Indtægter fra begge Sogne udgjorde, beregnede i Penge:

Højtidsoffer — efter 10 Aars

Gjennemsnit — . . . . . 141 Rd. 5 Mk. 11 f.

For Afløsning fra Brahetrolle-

borg . . . . . 60 — „ — „ -

Fra Krarup Sogn — Eggestov

og Fjellebro Godser — . . 35 — 1 — 12 -

Er 237 Rd. 1 Mk. 7 f.

3 Skatter og Afgift svarede Mølmark.

a) til den latinske Skole i

Odense . . . . . 6 Rd. „ Mk. „ f.

d) Stat. . . . . 4 — 2 — 8 -

c) Ekstrafat. . . . . 3 — „ — „ -

b) til Fattighjælp . . . . . 1 — „ — „ -

e) til Skolekasen . . . . . 1 — „ — „ -

Er 15 Rd. 2 Mk. 8 f.

¹⁾ Kontrakten findes i Præstearkivet.

„foruden i Krigsstyr at betale i to Terminer 5 Rd. 2 Mk. 4 ſ.“¹⁾)

At Mølmark ikke var tilfreds med den Afsløsning, som han 7 Juni 1788 blev nødt til at indgaa med Greven, fremgaar af en Skrivelse af 11 April 1802²⁾) til Enkegrevinde Sybille, hvori han besværer sig over derved at have lidt et aarligt Tab af 14 Rd. Denne Skrivelse fremkom, fordi Enkegrevinden anmodede ham om at yde 10 Rd. aarlig til Lærer Hansen ved Bernstorffsminde Seminarie, da denne skulde hjælpe til med Sangens Ledelse i Kirken, „nu den nye Psalmebog skal indføres“, hvad Mølmark imidlertid vægrede sig ved, da han var „nødtrængende“.

Mølmark, som levede i trange Kaar, tog sig det nær, at Degneembedet havde mistet Bolig og Jord, men som han skriver:³⁾) „jeg har for min Tid tiet stille og taget imod, hvad man har villet tildele mig uden at gjøre nogen Ophævelse og paatale min tilbørlige Ret, saasom jeg har kunst havt lidt at vove og mine fleste Aar vare borte. Vil Eftermanden ogsaa tie, det staaer til ham.“⁴⁾)

1) Fra den Del af Krarup Sogn, der hørte under Egestov og Fjellebro Godser, modtog Mølmark: 50 Brød, 3; Boll Eg, 14 Gæs, 4 Edr. 2 Stp. Øyg, 2 Stp. Havre, „Avrets“ Vælk for 4 Rd. ; Kvægtiende, som udgjorde 4 Rd. 2 Mk. 15 ſ. Svarepenge 4 Mk. 8 ſ.

2) Mølmarks efterladte Papirer i Præstearkivet.

3) Mølmarks efterladte Papirer i Præstearkivet.

4) Mølmark har vel nok været noget personlig forudrettet, men det vilde være fejl deraf at slutte, at Grev Ludvig Reventlow har villet staffe sig selv en Indtægt af Degneembedet. Vel blev Degnejorden fæstet bort til en Bonde, men ved Udskiftningen tillagdes det nye oprettede Degneembede i Saaagerup

Da Mølmark blev ældre, fik han en Medhjælper, en Seminarist E. Saager, hvad der dog kun varede en kort Tid; thi efter at have tilendebragt et langt Liv, rigt paa Skuffelser, hensov Mølmark den 30 Septbr. 1816, 87 $\frac{1}{2}$ Aar gammel¹⁾, tagende det Vidnesbyrd med sig, at han var en retskaffen og troværdig Mand.²⁾ — Hans Enke vedblev at bebo Fæstehuset i Gaagerup til sin Død.³⁾

Ved Degn Mølmarks Død skiftes Krarup Sogn fra Brahetrolleborg⁴⁾ saaledes, at Degnetjeneren i Krarup fra nu af overtoges af Læreren ved Skolen der i Sognet. — I Følge Resolution af 20 Novbr. 1801 havde Bernstorffsminde Seminaries Forstander faaet Tilladelse til ved Sognedegnens Død at erholde hele Degnekaldets Indtægt henlagt til Seminariet mod at besørge Orgelspillet og Kirkefangeren i Trolleborg Kirke. Dog maatte der aarlig afgives 110 Rd., som skulde anvendes til derfor i Tiden at bygge en ny Skole i Gaagerup.⁵⁾

Degnetjeneren blev fra nu af i ti Aar besørget af Lærerne ved Seminarie-Skolen, som oppebære der-

ford; ligesaa de to andre Skoler. Maaſke havde Mølmark Grund til at beklage ſig over, at han fik for lidt for ſine Naturaliehjælper, ſom han afſtod til Greden for 60 Rd., men Greden ſvarede derfor til Skolekaſjen 53 Tdr. 6 Stp. Byg efter Kapitelſtaffen

1) Brahetrolleborg Kirkebog

2) Sognepræstens.

3) Det Hus laa i Gaarden Undevelds Have og er nu nedbrudt.

4) i Følge Resolution af 20 Novb. 1801.

5) „Brahetrolleborg og Omegn“ af N. Rasmussen S. 216.

for Doffer og Afsidentser i Trolleborg Kirke, samt 6 Tdr. Byg.

Af Jacob Abrahamson fra 1816 til 1824 — se om han under Seminarie-Skolen —, derefter i to Aar af Lorenz Poulsen, hvorpaa Degnetjenesten efter Seminariets Nedlæggelse 1826 gik over til Læreren ved den nye Skole i Haagerup Distrikt, Ludvigsminde, der fra den Tid af blev Degneskole, for saavidt som Læreren her fører Kirkebøgerne og leder Kirkesangen. Til at spille Orgelet i Trolleborg Kirke efter Seminariets Nedlæggelse kaldedes Lærer Lorenz Hansen — om han under Seminarie-Skolen —, der virkede som Organist til 1866, da denne Kirkeforretning blev henlagt til Besørgelse af Læreren ved Grønderup Skole.

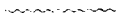
Navnerækken paa de følgende Degne, som særlig ville blive omtalte under Ludvigsminde Skoles Lærere, er:

Peder Madsen Bonde fra 1824 til 1829.

Sander Nissen fra 1830 til 1842.

Rasmus Jørgensen fra 1842 til 1869.

Carl Frederik Jørgensen fra 1869.

Den trolleske Skole.

Tidsrummet fra 1693 til 1783.

Den Undervisning, Ungdommen nød af de residerende Degne, var kun meget tarvelig og indskrænkede sig til lidt Religionslære. Overtro og Uvidenhed var derfor almindelig blandt Almuebefolkningen og hæmmede denne Stands Udvikling, saa den i Aarhundreder holdtes nede paa samme Punkt uden at lade sig løfte af Tidens fremadskridende Aand.

Paa Brahetrolleborg Gods var man imidlertid saa heldig, at en af Friherfskabets Ejere havde Øjet opladt for, hvor vigtigt det var, at Bonden hævedes op af denne skræffelige Tilstand. Det var den stille og bramfri Baron Frederik Trolle, en Søn af Korfits Trolle og Fru Birgithe Ranzau, ham der fik Brev og Privilegium paa Baroniet efter sin Faders Søster, Fru Birgithe Trolle.¹⁾ Han indfaa, at for at Almuen kunde hæves op til at indtage en hæderlig

---

¹⁾ Det var Birgithe Trolle, som 2 Feb 1672 af Kong Christian den Femte fik sine to Godser Ranzauholm og Brændegaard ophøjede til et Baroni, opnævnt efter hendes Mand, Maudrup Brahe, og hende selv og kaldet Brahetrolleborg.

Blads i Samfundet, maatte der skaffes dem Oplysning og mere Frihed. „Derfor søgte han at vinde den opvoksende Slægt for Oplysning og gode Sæder, hvortil han fandt kraftig Understøttelse hos Sognepræsten Anders Sviker; og deres forenede Bestræbelser kronedes med Held. I de nye Skoler, som Baronen lod opføre, blev der lagt en Spire, som i Ungdommens Hjertes fik en saadan Udvikling, at Beboerne paa Eggen ved Brahetrolleborg i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede i Dannelse og Oplysning stode langt over deres Standsfæller i Landets øvrige Egne, hvor Træhest og den spanske Kappe vare de Gjenstande, Bonden maatte studere under Ridfogdens Forelæsninger, der sædvanlig bestode i de ugudeligste Eder og Forbandelser. Baron Frederik Trolle lagde saaledes Grunden til den gennemgribende Forbedring i Bondestandens Kaar, der henved hundrede Aar senere med Held blev fuldført af den anden ædle og uforglemmelige Menneſkeven, Grev Johan Ludvig Reventlow.“¹⁾

Paa Brahetrolleborg Kirkegaard lod Baronen 1693 opføre en Skole, og han indsatte her en Skolemester, der i Følge Fundatsen af 4 December 1693 skulde undervise alle Sognefolkene Børn i Kristendomskundskab, samt lære dem at læse og skrive. Som Indtægt til Skolen henlagdes noget Fordegods i Ulbølle Strandhuse, „nemlig Rasmus Rasmussen, som skylder aarlig for Hovning og Landgilde 6 Rd. og 4 Mt., og Rasmus Jensen, der giver 1 Rd. 4 Mt., hvilket er tilfammen 8 Rd. 2 Mt“. Disse Steder med alt

¹⁾ N. Rasmussen „Brahetrolleborg og Omegn“ S. 86

deres rette Tilliggende: „Landgilde, Hovning, Afgift, Herlighed, Ret og Rettighed (Tagten alene undtagen, rette og urette Indkomster, Ager, Eng, Stov og Mark, Fiskevand og Fægning, Lørbegrav og Lungflet, vaadt og tørt, vidt og sidt, i Længden og Bredden, i Mark og By, inden og uden Markeskjel og alt andet ved hvad Navn nævnes eller have kan“, henlagdes til Skolen. Naar et af Stederne blev fæstledigt, skulde Skolemesteren have Ret til at fæste det bort paant „og Stedmaalet (Indfæstningen) at nyde deraf“, hvorimod han var forpligtet til at holde Skolens Bygninger vedlige.

Baronen forbeholdt sig og Efterkommere Ret til at „antage og indfætte“ en anden Lærer, naar Embedet blev ledigt. Det bestemtes fremdeles, at de Beboere, der „nyttede“ Skolen for deres Børn, skulde give en „billig og lidelig“ Betaling, saaledes „som han for Gud og Øvrigheden agter at forsvare“. ¹⁾

Betalingen var ikke bestemt, men det almindeligste var, at der gaves 2 Skilling ugentlig for et Barns Skolegang. ²⁾

Foruden Skolen ved Brahetrolleborg oprettede Baron Frederik Trolle lignende Skoler i Krarup ³⁾, Vester-Nabj, Nustrup, Hillerslev og Haastrup, i hvilke Sogne han ejede Kirkerne.

De trolleske Skoler vare ikke Tvangsskoler, men hvo, der vilde, kunde nyde Gavn af dem, hvorimod

¹⁾ Fundats af 4 Decbr. 1693. Originalen i Bispearkivet og Præstearkivet.

²⁾ Hofmans Fundatser VI. 196.

³⁾ Fundats 4 Decbr. 1691.

de, som ikke vilde eller ikke kunde afse de bestemte Skolepenge, maatte nøjes med Degnens ugentlige Religionssundervisning.

Baron Fr. Trolle viste sig gavmild paa flere Maader mod sine Skoler. Saaledes skjænkede han, i Følge Fundats for Brahetrolleborg og Ararup Skoler af 27 Februar 1694, ¹⁾ de to Steder i Ulbølle Strandhuse, „der ere beboede af Hans Madsen og unge Rasmus Svendsen“, til Præsten i Haagerup, „som nyder Afgiften for Hovning og Vandgilde fem og to Rigsdaler, af hvilke Præsten uddeler til ti fattige og flittige Skolebørn i Trolleborg og otte ditto i Ararup Sogn paa de fire Maaneders Bededage seks Rigsdaler aarlig, hvorimod han nyder en Rigsdaler for Regnskabsføring“ ²⁾. „Stedmaal“ (Indfæstning) og andre Indtægter af bemeldte Steder skulde tilhøre Præsten. ³⁾

Fremdeles skjænkede Baron Fr. Trolle under 23 Januar 1695 et Bolsted i Ulbølle Strandhuse til Bispestolen i Odense. Dette Bolsted svarede fem Rigsdaler i Vandgilde; af dem skulde Biskoppen aarlig oplægge de tre Rigsdaler, som skulde sammenspares til en Kapital til de seks trolleste Skolers Opbyggelse i Tilfælde af Ildbrand. — „Hvad Penge, der foruden kan indkomme ved Fæste og andet og al Herlighed, til-

¹⁾ Fundatsen i Præstekivet.

²⁾ Nu svares 14 Rd og 2 Rd., hvilke 16 Rd med Fradrag af 1 Rd. for Regnskabsføring uddeles til 18 Børn.

³⁾ Fæsteretten til disse Steder, saavel som til det øvrige af Baron Fr. Trolle til Skolevæsenet skjænkede Gods, et gaadt tilbage under Baroniet.

høver Bispestolen (Tagten undtagen)". — Dette Dp=lag er nu sket hvert Aar, og, da der aldrig har været gjort Brug af Kapitalen og først efter 1801 af Renterne, er det vokset op til over 900 Rigsdaler¹⁾ under Navn af „De trolleske Skolers Depositum". Renten af denne Kapital anvendes til Beta=ling af Brandkontingent for de seks ovenfor nævnte Skoler. Hvad der af de aarlige Renter herefter maatte overstyde disse Udgifter, oplægges i Behold hos Stiftets Biskop tilligemed de tre Rigsdaler, der fra Bolstedet i Ulbølle bliver i Behold, og hver Gang et saadant Depositum af Strandhuse=Stedet samt Rente=Overskuddet er opvokset til 50 Rigsdaler, gjøres en saadan Beholdning paany frugtbringende, indtil i Ti=dens Længde et Byggefond af 1200 Rd. er oplagt og gjort frugtbringende, „da en saadan Sum formodes at være tilstrækkelig til, ikke alene for den at opbygge en Skole af ny i uhykkelige Tilfælde, men endogsaa at give et Overskud i Behold til næste Vaade".²⁾

For Skolemesteren ved Brahetrolleborg Skole blev Fordelen ved det ham tillagde Bøndergods i Strand=huse senere affortet saaledes, at han vel beholdt Vand=gilden, 8 Rd. 2 Mk., men derimod tabte Herligheden og Indfæstningen af de 2 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. Hart=forn, som dette Gods udgjorde. Naar dette skete, vi=

¹⁾ I Følge Regnskabet fra 1870 var Kapitalen den Gang 937 Rd. 67 s.

²⁾ I Følge Kancelli Resolution af 7 Novbr 1801 og Kultusmi=nisteriets Skrivelse af 27 Juni 1853, der opbevares i Præste=arkivet.

Fundatsen af 23 Januar 1695 er i Bispearlivet.

des ikke. Maaſte 1716, da den Bondegaard, der tilhørte Naby og Nastrup Skoler, folgtes af Baron Niels Trolles Formyndere til Klintholm imod, at man her overtog Udbredelsen af Landgilde og med et Bederlag af to Rd. erstattede Indfæstningen, Sagefald og anden Herlighed,¹⁾ hvilket var til stort Tab for Skolen, — eller maaſte først senere, da Frederik Vagger som Birkets Dommer ved sine Profeſſer vandt en hel Del Gode tilbage til Baroniet, dog ſom ſagt det vides ikke; kun er det en Kjendsgjerning, at tabt blev det for ikke mere at komme tilbage. Endnu den Dag i Dag oppebærer Brahetrolleborg Skolekaſſe Landgildet af de to Steder, 8 Rd. 2 Mk., men ikke andet. Baroniet har Indfæstningen og al anden Herlighed.²⁾

Efter hvad man kan ſlutte af det foran anførte, har i det mindſte en Del af Ungdommen her fra Sognet nydt Underviſning i de trolleſte Skoler. Derimod opvokſte ſaa godt ſom hele den øvrige Almues Ungdom her til Lands i den ſtørſte Uvidenhed, kun alene henviſte til Deguenes Religionsunderviſning. Ved Konfirmationens Indførelſe 1736 blev det imidlertid nødvendigt, at ethvert ungt Menneſte, der fremſtillede ſig til denne, havde et Lavmaal af Kriſtendomsfundſtab. Kong Chriſtian den Sjette havde Dje herfor (vel nærmest tilſkyndet hertil af ſin Hofpræſt, Sønderjyden Joh. Bluhme), og han udgav en Skolereform den 29 Januar 1739, i Følge hvilken der ſkulde oprettes Skoler rundt omkring i Landet, og det beſtemtes, at Deg-

¹⁾ Hofmans Fundatſer VI. 174.

²⁾ N. Niſmusſen „Brahetrolleborg og Omegn“. S. 211.

nene skulde overtage Læregjeringen. — Denne Forordning havde ogsaa Indflydelse paa Brahetrolleborg Skolevæsen; thi efter den blev Degne- og Skolelærertjenesterne forenede ved Vakansse 1746. Dog bleve disse Bestillinger atter adskilte, paany forenede 1776 og derpaa igjen adskilte 1783.

Gjennemgribende Betydning for Landet fik Forordn. af 29 Jan. 1739 ikke; thi allerede Aaret efter blev den betydelig indsnævret ved Forordningen af 29 April 1740, der tilstod Grever og Baroner stor Frihed med Hensyn til dens Anvendelse, og dens væsentligste Punkter bleve tagne tilbage. Skoleholderne, der i Følge denne Forordning bleve ansatte omkring paa Godserne, vare som oftest udtjente Korporaler, Tjenere, Haandværksfolk e. l., som kun selv havde meget tarvelige Kundskaber, Børnene lærte derfor blot at læse og at opramsse deres Katekismus; om de forstode, hvad de læste, eller om deres Begreber bleve udbannede, derom betymrede Skoleholderne sig ikke. — Disse vare saa usselt lønne, at ingen duelige Folk vilde paatage sig den Gjerning. At finde en Bønde, der kunde skrive, læse Skrift eller regne, var derfor en stor Sjældenhed. Høveribøndernes Børn vare ofte ved Høvarbejde forhindrede i deres Skolegang, og selv, naar Forældrene havde Tøne og Villie til at underholde deres Børn, indtil de i Skolen vare underviste, skete det ikke sjældent, at Fordegodsjejerne hindrede Skolegangen ved, saasnart Drengbørnene vare blevne saa store, at de kunde forrette noget Arbejde, at befale dem at tage Tjeneste. Alt som de voksede, tiltog det Arbejde, man vaalagde dem, og paa denne Maade mistede de al

Lejlighed til at erholde anden Kundskab end den, som var nødvendig for at blive konfirmeret, hvilken kun bestod i at have lært Pontoppidans Forklaring.¹⁾

Hvorvidt de trolleffe Skoler svarede til deres Bestemmelse, er ikke let at afgjøre, „men det kan siges, at i Brahetrolleborg Skole blev der givet en Undervisning, en Øvelse i Skrivning, Regning og almenyttige Kundskaber, der var ganske ualmindelig i hine Tider. — Hvor en Fader med Omhu tog sig af sine Børns Undervisning og Skolegang, sporedes der snart gavnlige og velsignelsesrige Frugter; men det var desværre kun de færreste, der den Gang tænkte paa det gavnlige i at lade Børnene lære andet, end hvad der var nødvendigt for at faa dem konfirmerede. Et halvt Aars Skolegang ansaa man i Regelen for fuldkommen tilstrækkelig.“²⁾

Af Lærere ved den trolleffe Skole kjendes:³⁾

Niels Hansen, som var den første; han var Lærer endnu 1719. Foruden Skoleholderiet fungerede han som Tingskriver ved Brahetrolleborg Birk og spillede Orgelet i Trolleborg Kirke, for hvilken sidste Forretning han nød en aarlig Løn af 5 Rd. 2 Mk.

Senere Jacob Jensen — Efter hans Kone Ane Hansdatter Kraggaards Død var ved Skiftet 1728 Boets Værdi 46 Rd. 4 Mk., men Gjælden 52 Rd., saa usle vare Tiderne den Gang. Af denne Skifte-

¹⁾ F. Bergsøe — „Heventlows Birkfornhed“.

²⁾ N. Rasmussen — „Mindet om Brahetrolleborg og Omegn“ Side 212.

³⁾ Tilføjet efter Meddelelse af N. Rasmussen.

forretning ses det ogsaa, at de havde fire Børn, en Søn og tre Døttre, samt at Jacob Jensen maag have været musikalsk; thi han efterlod sig tre gode Violiner og en Dulcian til fire Rd.“ — Derimod bestod hele hans Bogsamling kun af en Psalmebog og en Bedendes Kjæde.

Adam Koch nævnes som den tredie Lærer. Han døde 1734, og efterfulgtes af

Jens Jacobsen, der sandsynligvis var en Søn af Jacob Jensen.

David Jansen havde tidligere været Lieutenant i Landmilitien. Hans Kone hed Karen Christensdatter. De havde ingen Børn. — Da der efter David Jansens Død den 22 April 1746 ingen Arvinger meldte sig, skjønt Dødsfaldet var offentlig kundgjort, deltes hans Bo mellem hans Skyldherrer, dog saaledes, at Efterfølgeren Niels Faber fik sit Tilgodehavende, omtrent 12 Rd., dækket først.

Skolebygningen, som laa paa Kirkegaarden tværs for det nuværende Hospital, bestod af otte Jag, men var den Gang i en temmelig forfalden Tilstand. Saaledes manglede 20 Tagsten og Fod under den ene Side, foruden andet Bræk paa Loft og Vægge m. m. Samtlige Mangler ansattes til 20 Rd.¹⁾

Eftermanden blev Degnen Niels Christiansen Faber, der var Skolemester her fra 1746 til 1762. (Se om ham under Degnene).

Hans Christian Mølmart²⁾ (Student) var

¹⁾ Skifteprotokollen ved Brahetrolleborg Birk.

²⁾ Hans efterladte Papirer i Præsearkivet.

Været her fra 1762 til Skolens Ophør 1783. Han var tillige Degn fra 1776 til 1816.

Hans Indtægter som Skolemester vare i Følge Kaldsbrev af 22 August 1762:

1) Skolehuset paa Brahetrolleborg Kirkegaard til fremtidig Beboelse, „saasnart muligt er at faae den derboende Degn Niels Faber paa et andet behageligt Sted placeret, og imidlertid indrømmes ham et Kammer ved Skolestuen“. ¹⁾

2) fornuøden Ildbrand.

3) Musikken ²⁾ paa Baroniet, som forrige Skole-

¹⁾ Degnen N. Faber skulde bo her, fordi han havde afstaaet Degnebolet i Haagerup til Herstabet; og han vedblev formodentlig at beholde baade Skolehuset, Musikanteriet og Afgiften af Beboerne i Strandhuset til sin Død 1776, da Mølmarck først fik det den Gang. Indtægten deraf var aarlig over 60 Rd. (Mølmarcks Optegnelser.)

²⁾ „Musikken“ var en ret god Indtægt for den Skolemester, der selv forstod at haandtere en Violin til Bøndernes Tilfredshed ved de store Bryllupper. Godssets Beboere maatte nemlig ikke tage til Musikanter, hvem de vilde, men skulde henholde sig til Godsmusikanten for af ham at bestille Musik til deres Gilder. Kunde Skolemesteren ikke selv spille, saa forpagtede eller bortakkorderede han denne Forretning til en, som kunde opfylde Fordringerne. Efter Brahetrolleborg-Skolens Ophør faldt Musikanteriet tilligemed Afgiften af Beboerne i Strandhuse ind under Skolekasen. Senere overdroges Musikken til Musikant Pisoni, en preussisk Katholik, der foretog Uundervisningen i Musik ved Pensionsanstalten paa Bernstorffsminde. Efter dennes Ophør vedblev Pisoni at beholde Musikken paa hele Baroniet, samt paa Arrestov Gods tillige, indtil han blev en gammel svagelig Mand; da faldt denne forældede Etik bort af sig selv. Pisoni opholdt sig i det Hus i Øster-Fæsing, der nu bebos af Sneyder Bendixen.

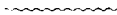
holder har havt, „paa den Maade, at han samme bortforpagter til En, som kan forsyne vedkommende upaaklageligt, og under han da den aarlige Afgift deraf, som han selv bedst kan accordere“.

4) Af Sognepræsten i Haagerup aarlig 3 Rd. 2 Mk. for fattige Børns Undervisning.

5) Af Baroniets Kasse 14 Rd.

6) Afgiften af 2 Beboere i Strandhuse i Følge Fundats af 4 December 1693, „hvorimod han skal vedligeholde sit iboende Skolehus“.

7) De ugentlige Skolepenge af Beboerne i Sognet.

De reventlowske Skoler.

fra 1783—1854.

I den trolleste Skole blev Lærergjæringen uafbrudt fortsat i 90 Aar under højest forskjellige mere eller mindre gunstige Forhold. Imidlertid vare nye Ideer fremkomne, andre Anskuelser begyndte at gjøre sig gjældende omkring i Landene. Hos Folkene vaagnede Trangen til mere Frihed, hvilken da ogsaa omsider ved Magthavernes vedvarende Modstand foranledigede Oprør og Revolution, saaledes i Frankrig 1789. Men for denne udbrød, havde de nye Ideer alt fæstnet sig indenfor Skolens Omraade, og man havde faaet et andet Syn paa Undervisningen og Opdragelsens Maade.

Den, som først gav Stødet til disse Fremkomst var Jean Jacques Rousseau, en af Frankrigs berømteste og indflydelsesrigeste Forfattere i det attende Aarhundrede. Han var født 1712 i Genf. I sine unge Aar og senere førte han et meget bevæget Liv, var snart beskæftiget med Studier, medens han til andre Tider dyrkede Musikken; slakkende fra Sted til andet var han meget ustabig i Religionsbekjendelsen, idet han fra Protestant blev Katholik og saa igjen Protestant. I Aaret 1749 skrev han sit første betydn-

ningsfulde Værk, en Besvarelse af Prisopgaven: „Om Videnskabernes og Kunsternes Gjensjældelse havde virket til Sædernes Forædling“, hvad han besvarede benægtende. — 1749 skrev han: *Le contract social*, hvor igjennem hans nye Anskuelser komme til Orde om, at ethvert Medlem af Samfundet har lige Rettigheder, Suveræniteten tilhører Folket, hvis Villie er den eneste Retskilde, Regenten er kun Folkets Embedsmand, og at den demokratiske Republik er den eneste fornuftige Regeringsform. — Samme Aar udkom hans verdensberømte Fortælling „*Emile*“, hvilket Skrift Tysklands store Digter Goethe kalder „*Opdragelsens Natur-Evangelium*;“ igjennem denne paaviser Rousseau Grundsatninger for Opdragelsen og Undervisningen, ikke ved at opstille bestemte, systematisk ordnede Regler, men gjennem Fortællingens Gang.

Ved disse Skrifter var Ideen givet til nye Livsanskuelseres Fremkomst, nu gjaldt det om at faa disse bragte i praktisk Anvendelse, og i den Henseende har Tyskeren Johan Bernhard Basedow store Fortjener; thi han førte Ideerne ind i Skolen, hvorfra de trængte ud i Livet. Han er født i Hamborg 1723, studerede Philosophi og Theologi i Leipzig og tog derefter fat paa Skolegjerningen, først som Lærer ved Sorø Akademi og senere ved Gymnasiet i Altona. Begeistret ved Læsningen af „*Emile*“ faldt han paa den Tanke at bringe Rousseaus Grundsatninger til Udførelse. — Han oprettede en Mønsterskole — et Philantropi — i Dessau, understøttet af Fyrster og rige Folk, b. a. gav Kong Christian den Syvende af Danmark ham 900 Rb. hertil. Her blev nu under-

vist efter de nye Grundsætninger, der gik ud paa ikke blot at skaffe Børnet Kundskaber, men tillige virke opdragende paa det og derved udvikle det rent menneskelige. — I det Djemed blev der lagt Vægt paa, at det enkelte Barn fra Fødselen af gaves en efter dets Natur passende Opdragelse, og af den Grund blev der taget tilbørligt Hensyn til Legemets Udvikling, hvad Fortidens Skolemænd havde overset; den urimelige Strengthed i Tugten affskaffedes, og der stræbtes hen til ved legemlig Anstrengelse, Leg og Legemsøvelser at gjøre dette til et brugeligt Redskab for Aanden. Den tidligere almindelig brugte aandfortærende Mechanisme i Undervisningen affskaffedes, og man søgte ved Aandens og Legemets jævnsidige, gradvise Udvikling at danne kundskabsrige, dydige, tilfredse, for Samfundet brugbare Mennesker. Det var ogsaa Basedows Anskuelse, at man gennem Beskuelsen skulde give Børnet et klarende Indblik i Læregjenstanden; han udgav derfor sit „Elementarwerk“, forsynet med Billeder. — Forøvrigt indeholdt dette, hvad Børnene efter hans Mening burde vide af Naturvidenskab, naturlig Religion, Sædelære, Kundskab om det menneskelige Samfund o. s. v.

Disse saakaldte philanthropiske Ideer trængte efterhaanden ud over Landene i Europa, og mange Steder grebes Folkene af dem, ligesom ogsaa enkelte Mænd toge fat for i deres Kredse at føre dem ud i Livet. Saaledes Preusserseren Rochow, der i Maret 1773 oprettede Folkeskoler paa sine Godser; disses Ry løb snart over hele Europa, og de bleve tagne til Mønstre for, hvorledes gode Landsbyskoler burde indrettes.

Her i Danmark hylledes disse Ideer¹⁾ blandt andre af de to Brødre, den højt fortjente Grev Chr. D. Fr. Reventlow til Christiansfæde og den ædle Grev Johan Ludvig Reventlow til Brahetrolleborg, og de søgte at gjøre dem frugtbringende paa deres Godser, først Joh Ludvig Reventlow, — der derfor ogsaa af Samtiden kaldes Danmarks Kochow, saaledes af Skolemanden Kampe i Hannover og Biskop Hansen i Odense¹⁾ — og nogle Aar senere Broderen.

I deres Ungdom havde de unge Grever i flere Aar rejst i Udlandet og opholdt sig i længere Tid paa forskjellige Steder. De nød saaledes særlig Undervisning af Bafedom i Altona, hvorefter de en Tid som Studenter vare ved Universitetet i Leipzig. Derpaa gennemrejste de Tyskland, Schweiz, det nordlige Italien, Frankrig og England, hvor deres Fødsel, deres vindende Bæsen og Anbefalingsbreve bragte dem i Forbindelse med Datidens berømte Mænd²⁾; at de paa disse Rejser ere blevene grebne af de Frihedens Strømninger, som paa den Tid bevægede sig omkring i Landene, det er at antage. Deres mange senere Gjerninger paa deres Godser vise tydelig, hvad Aand der besjælede dem. 1777 overtog Grev Johan Ludvig Reventlow selv Styrelsen af Brahetrolleborg Gods, og han forefandt her en Slægt, der efter hin Tids Begreber om Dannelse og Oplysning vare gennem de trolleste Skoler blevene værdige til at modtage Friheder og Fordele. Han biede heller ikke med at uddele

¹⁾ Fjerdingaarskriftet „Egeria“ 1804, 1806.

²⁾ Bergsø: „Reventlows Virksomhed“.

med gavmild Haand; sit Valgsprog tro: „Opsæt ikke til i Morgen, hvad der kan ske i Dag, men nyt Tiden, mens Du har den“, greb han straks fat paa sine store Grundsforbedringer.¹⁾ Han lod Godsets Bønder samentkalde, forklarede dem sine Grundsætninger om Frihed og Ophøjsning, dem han senere vedkjendte sig gjennem Tale og Skrift, lod derefter paa Stedet ødelægge Træhest, Stampæl og øvrige Bondeplageredskaber, og nu fulgte hans mange store og gjennemgribende Forbedringer Slag i Slag. — Udfikstningen, Høverifrihedens og Arvefæstets Indførelse gjorde Begyndelsen. Han var bestandig den ledende Aand og baade Anviser og Opmuntretter for Bønderne ved Opdyrkningen og Indhegningen af deres Marker, Udflytningen af deres Gaarde, Afledningen af skadeligt Vand, Bortrydningen af Krat og Sten, Forbedringen af deres Kreaturbesætninger og meget mere, ja han bragte gjerne personlige Ofre, hvor hans Bønderes Vel kunde fremmes.

Baroniets Skolevæsens Forbedring laa Greven meget paa Hjerte; men da han indsaa, at den trolleste Skole ikke mere svarede til Tiden og langt fra kunde tilfredsstille den Trang til Ophøjsning, der maatte blive en nødvendig Betingelse, for at Friheden, der var givet Beboerne, kunde blive dem til Velsignelse, saa oprettede han flere Skoler og udvidede Undervisningen.

„Dog indsaa han, at det kun lidt nyttede at oprette nye Skoler, naar man manglede duelige Lærere.

---

¹⁾ Et andet Ordspprog Grev Ludvig almindelig brugte var: „Man voved ikke en Ting, før man den har prøbet“.

Dans første Strid var derfor i Aaret 1781, da vi endnu intet Seminarium havde i Danmark, at sende tre unge Menneſker til det i ſamme Aar ved den be- kjendte Univerſitets-Kantøler Cramers Tilſtyndelſe af Regeringen oprettede Skolelærer-Seminarium i Kiel, hvor de paa hans Regning bleve dannede til Lærere til de Folkeſkoler, ſom han vilde oprette paa ſit Gods. Diſſe tre Mænd, hvis Navne vare Schmidt, Griſſen og Babc, vare ſaaledes de første danſke Seminarifter, der dog havde ſaaet deres Dannelſe paa Thyſt, hvad den Gang ikke gav noget Anſtød, ligesom man ogſaa var nødt til at ſe bort derfra, da den philantropiſte Strøm kom til os fra Thyſkland. Det kan her til yderligere Forſtaaelſe af, hvorledes det kunde være, at Keventlow, ſom dog maa anſes for en god danſk Mand, ligesaa meget benyttede ſig af Thyſkere ſom Danſke til Gjennemførelſen af ſine philantropiſte Ideer, bemærkes, at han, og ligesaa Broderen, kun havde det rent menneſkelige og det heles Vel for Øje og ved denne philantropiſte Betragtning af Samfundet kom til at overſe de Kjendsgjerninger, hvorved der drages en Grænſe mellem Folkene, ja de nærede endogſaa en høj Grad af Uvillie mod enhver Ytring af den Nationalſtolthed, der ſøgte at ophøje ſit Folk paa andres Befoſtning, og ſom derved rejſe en kunſtig Stranke mellem Nationerne. Danſke og Thyſke ſtode dem lige nær; thi de ſaa kun Menneſket i Menneſket.

Det, ſom diſſe thyſkbannede Lærere iſær roſes for, var deres ſtore Dngtighed i at katekiſere og at forklare Begreberne, iſær de religiøſe, ved Hjælp af denne Methode. Nu, at danne tanke- og ſprogriktige efter

Barnets Fatteevne og foregaaende Svar vel afpassede Spørgsmaal, er en Fordring, som man altid maa stille til Læreren, men, naar man vil katekisere ud af Børnene, hvad der ikke i Forvejen er givet dem eller slet ikke kan være Gjenstand for Fornuftsflutninger, er at forlange for meget af Methoden, og en saadan Udførelse, som kaldes Methodevæsen, gav Anledning til, at man gik til den modsatte Yderlighed, ganske at vrage den kateketiske Methode eller at bruge den saa skødesløst, at den bliver et Brængebillede af, hvad den bør være. Nutiden mangler ikke Eksempler derpaa.

Efter at Reventlow saaledes havde faaet Lærere, begyndte han at bygge Skoler og rundelig at udstyre dem. Det meste tog han af sin egenomme; thi den væsentligste Fordring, han stillede til Beboerne var, at de flittigen skulde benytte hans Skoler, og det ikke blot Børnene, men ogsaa de voksne, som ikke havde lært noget i deres Barndom".¹⁾

I Gjerup byggedes en ny Skole paa en Mark, hørende til Byjorden; i Haagerup blev et ved Gaden liggende Hus grundforbedret, ombygget og indrettet til Skole. Den 17 Decbr. 1783 indviedes disse nye Skoler ved en kirkelig Højtidelighed, og den følgende Dag gjentoges Højtidelighederne i selve Skolerne, paa begge Steder holdtes Taler af den daværende Sognepræst Carl Christian Birch, der var vel kjendt med de philanthropiske Ideer og trolig hjalp Greven med at gennemføre disse. Et Par Aar efter byggedes en ny Skole ved Grønderup paa Byjorden

¹⁾ Fyns Stiftstidende Nr. 206, 1870.

Ørtebjerg, hvorefter Skolen undertiden kaldes med dette Navn. Da der senere (1804) blev to Skoler i Haagerup Distrikt, saa var Sognet rigelig forsynet med Undervisningsanstalter for Ungdommen.

Ved de nye Skolers Oprettelse hævedes den trolleste Skole, den nedbrødes (1785), og Indtægterne, der hørte til den, gik ind i Skolekassen. Inventariet forflyttedes til Gjerup Skole, hvad dog ikke bevirkede, at den skal betragtes som den trolleste Skoles Fortsættelse; thi i Følge Skrivelse fra Kultusministeriet af 27 Juni 1853 er Ludvigeminde at betragte som jaadan, og den nyder derfor Gavn af „det trolleste Skoledepositum“.

Reglementet¹⁾ for de nye Skoler, der udkom den 17 December 1783 og blev kongelig konfirmeret 25 Februar 1785, indeholdtes i 11 Paragrafer.

§ 1 anviser hver Skole sit Distrikt.

§ 2 bestemmer, at alle Børn ere skolepligtige ved deres fydte 6te Aar, og at de kunne først udskrives igjen, naar et bestemt Laemaal af Rundskaber er naact. Skoletiden skal vare til det 14—16 Aar. I denne Paragraf gives tillige Løfte om, at der skal blive taget særligt Hensyn til Flid og Fremgang ved Gudsdyrelsen. Det hedder: „Til at blive Gaardmand i Fremtiden efter Aaret 1788 er fornødent, at en ikke alene kan læse alt, hvad som forelægges ham, jaavel trykt som skrevet, men han maa tillige kunne skrive en god læselig Haand og regne i det mindste de fire Species og den simple Reguladetri, samt forstaa alt det,

¹⁾ Findes i Brahetrolleborg Godsarkiv.

som behøves til at forestaa en fornuftig Abling, saa at han efter Overbevisning, i Følge de Grunde han ved og ikke efter Sædvane, kan drive sammen. Endelig maa han og have vist en særdeles god Opførelse". Af en Husmand fordreides ikke saa meget, og de, der kun naaede det fastsatte Lavmaal, maatte nøjes med at blive Daglejere.

§ 3 bestemmer Børnenes Forhold til Skolen. De skulde møde stadig, være flittige og bleve straffede med Mulkt, hvis de forjømte Skolen.

§ 4 og 5 fastsætte Skoletiden, Eksamenene, Ferien og Børnenes Pligter i og udenfor Skolen.

§ 6 bestemmer, at alle de ældre Børn skulde møde i Kirken hver Søndag, at Præsten skal komme i Skolerne hver ottende Dag for at føre Tilsyn med Undervisningen, at der skal tilbydes de unge efter Konfirmationen Undervisningen i Skrivning og Regning, og „ingen Husbonde maatte forhindre sine Tjenestefolk i at søge jamme;"¹⁾ hertil skulde saa ogsaa knyttes en Forelæsningsstund af Bøger og Aviser for de ældre.²⁾

§ 7 angiver, paa hvilken Maade de aarlige Eksamen er skulde afholdes.

¹⁾ Ogsaa lod Grev L. Reventlow, i det mindste en Tid, Børnene et Aar efter, at de vare konfirmerede, møde i Spisesalen paa Brahetrolleborg en Gang om Ugen for af Sognets tre Lærere, der stiftede, at opstiftes i deres Kristendomsstudium. Den af Børnene, der efter de medeksamineredes Dom svarede bedst, fik en Præmie af 8 Sk. af Greven. Handlingen begyndte og endte med Psalmefang. — (Fjerdingaarskriftet „Egeria" 1804).

²⁾ Disse Aftenstoler bleve godt besøgte, allerede i Vinteren 1784 mødte 40 ældre Mænd Undervisning her, og der fandtes senere alt d nogle, som benyttede den Lejlighed, her gaves dem, til at blive oplyste.

§ 8 bestemmer, at Tiden for Rigbegængelse og Brudevielse skal henlægges saaledes, at Degnen ikke derved kommer til at forsomme Skolen.

§ 9 fastsætter Skolestraffene og Belsønningerne.

§ 10 bestemmer Skolekommissionens Sammensætning af Godsejeren, Præsten, Forvalteren, Skoleholderne og tre Tilhønsmand, samt dens Pligter og Retligheder.

§ 11, der omhandler Skolekassens Indtægter, bestemmer, at hver Gaardmand skal betale 4 Mk., 1 Skp. Rug, 1 Skp. Byg og levere 1 Lpd. Hø og 1 Lpd. Halm af hver Tønde Hartkorn; hver Husmand skal betale 1 Mk.; hver Karl 4 Sk.; hver Pige og konfirmeret Dreng 2 Sk.; Grevnen lover at vedligeholde Skolernes Bygninger, samt at betale 100 Rd. aarlig. Til Fordel for Skolekassen blev ogsaa Tavlen ombaa- ren i Kirken 2 Søndage om Aaret, samt ved alle Bryllupper. Enkelte Bøder tilfaldt ligeledes Skolekassen.

Grevnen slutter sit Skolereglement saaledes: „Dette, tror jeg, er det største Bevis, jeg har kunnet give eder og eders Børn paa min Kjærlighed, det vigtigste Eftermæle, jeg kan efterlade, stræber derfor med mig, lader os arbejde med fælles Kræfter, saa vil Hensigten af alt dette vist opfyldes. Gud velsigne vor Iver og Nidkjærhed, at vi med Glæde kunne forlade vore Børn og dette timelige, naar vi saaledes med Rolighed kunne give os det Vidnesbyrd, ikke at have forsømt noget, som kunde tjene til deres sande Nytte, og vi da med Fornøjelse kunne se Virkningerne, det i en saa kort en Tid vil frembære, naar vi alle unge og gamle ere hinanden tro. Det giv Gud!“

Med Siden af dette Reglement gav Greven den 22 Marts 1784 en Instruktion for Lærerne, hvilken ogsaa fik kongelig Konfirmation 25 Februar 1785.¹⁾ Denne bestemmer Lærernes Pligter, angiver Undervisningsfagene at være Religionslære, Bibelhistorie, Geografi, Fædrelandshistorie, Naturlære, Agerdyrkningelære, Regning, Skrivning og Læsning, fastsætter Undervisningsmaaden og bestemmer Lærernes Lønning. — Hver af Lærerne skulde aarlig have 80 Rd., 5 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg, fri Bolig og Aldebrand,²⁾ Græsning og Foder til 2 Køer og 6 Faar,³⁾ samt være fritagne for alle Skatter. Læreren i Haagerup dannede en Undtagelse derved, at han, der skulde være Degn, fik Degneindkomsterne (Jevnsfør Side 11) og 25 Rd., Græsning og Foder til 2 Køer og 6 Faar, fornøden Brænde og 20 til 30 Læs Tørv.⁴⁾

Skolekassen, der havde sin Indtægt fra Sognets Beboere (15 Tdr. Rug, 15 Tdr. Byg og 64 Rd.), det nedlagte Degneembedes Indkomster (der erstattedes af Baroniet med aarlig at betale 53 Tdr. 6 Stp. Byg efter Kapitelstakst), Afgiften af to Bolsteder og to Huse i Albølle, bestyrede af Greven og Skolekommissionen.⁵⁾

1) Findes i Brahetrolleborg Godsarkiv.

2) ansattes senere til 10 Favne Knippelbrænde og 16000 Tørv.

3) Med Udfrijsningen blev der tillagt Skolerne Jord .

4) Rogle Aar efter fik Lærerne ogsaa Højtidsoffer til lige Deling og Afkøbsrenter hver af sit Distrikt.

5) At Skolekassens Midler forvaltedes godt, derom vidner, at der blev opsparet en Kapital paa 4300 Rd., der nu indestaar i Baroniet som et Legat, kaldet „Det Schimmelmann-reventlowfske Skolelegat“.

Saaledes var altsaa det nye Skolevæsen i Brahetrolleborg Sogn ordnet, Skolerne indrettede, Distrikterne bestemte, Plänen vedtagen, Lærerne ansatte, og deres Gjerning paabegyndt, og Grunden var derved lagt til et saa fortrinligt Undervisningsvæsen, som intet andet Sted her til Lands. Men Grev L. Reventlow var ikke blot af de Mænd, som gjorde Begyndelsen med at føre en stor Ide ud i Livet, han var selv saaledes grebet af denne og dens store Betydning, at han arbejdede videre og fulgte dens Udvikling, ikke

---

Mar 1842, da Skoleplanen forandredes, vides Skolekasens Indtægter at være:

- a) Rente af Kapitalen 4300 Rd.
- b) Afgiften af et Bosted og Hus i Ulbølle Strandhuse, 1 Edr. Rug, 1 Edr. Byg, samt 6 Rd. 4 Mk. (Fund. 4 Edr. 1693.
- c) Afgiften af et Bosted og et Hus samme Sted, 10 Rd. 74 ð (Fundats 27 Febr. 1694.)
- d) Baroniets Befidderes Bidrag, 100 Rd., 3 Edr. Rug, 3 Edr. Byg og Vedligeholdelsen af Skolebygningerne.
- e) Godssets Hartkorn udrede 15 Edr. Rug., 27 Edr. Byg in natura, 30 Edr. 2 Skv. efter Kapitelstaksten. — (Brahetrolleborg Sogns Skolekommission Forhandlingsprotokol.)

Da Loven af 20 Juni 1850 udjævne Forholdet mellem privilegeret og uprivilegeret Hartkorn, blev det fra den Tid bestemt, at Greven for at holde Sognets Skolebygninger vedlige skulde nyde en Godtgjærelse af 100 Rd., endvidere at Skoletjærvn, der hidtil var udbist frit paa Grevens Moser, mod at Gaardmændene fjørte den hjem, skulde betales. Brændet, der altid har været betalt, en Tid med 3½ Rd. Favnen, leveres fremdeles med en moderat Betaling.

Nu er Fæveringen af Tjørn til Skolerne falden bort, og Lærerne saa kun Brændet. — For Tiden udredes tilsammen til alle Sognets Skoler: 18 Edr. Rug og 30 Edr. Byg in natura, 171 Edr. Byg efter Kapitelstaksten, omtrent 160 Rd. i Skolepenge, 384 Risp. Hø, 576 Risp. Halm, 30 Favne Knippelbrænde og 8 Favne storflaet Brænde.

blot som den, der drages med, men han var stedse Frembæreren af den fremadskridende Udvikling, der stillede større og større Fordringer til hans Opofrelser, dem han hvede med gavmild Haand.

Han indsaa, at for at hans Skoler ret kunde blive til Betsignelse for Sognets Beboere, maatte der altid kunne skaffes dgtige Lærere tilbeje; derfor laa Opretelsen af et slyst Skolelærer-Seminarium ham meget paa Hjerte. — I den Anledning indledede han Brevveksling med flere, hvilket førte til, at der den 20 Decr. 1793 blev nedfat en Kommission, i hvilken han selv fik Sæde, og dette bevirkede, at der under 6te Juni 1794 udfom en Forordning, som bestemte, at et slyst Seminarium skulde oprettes paa Brahetrolleborg Gods. — Man begyndte imidlertid straks at uddanne Seminarister, dels i den Bygning, der senere blev omdannet til Kro (Korinth), dels paa selve Brahetrolleborg Hovedgaard, indtil Undervisningen kunde tage sin Begyndelse paa den egentlige Seminariebygning, der under Navn af Bernstorffsminde blev færdig 1797. I en Række af Aar udgik fra dette første slyste Skolelærer-Seminarium mange dgtige Lærere, og ikke saa Bønder sønner fra Baroniet dimitteredes her for derefter, forsynede med gode Vidnesbyrd, at overtage Lærerembeder rundt omkring i Landet. De dgtigste Seminarister bleve ansatte af Greven ved hans Skoler, saafremt der var Brug for dem ved andre Læreres Afgang.

Oprettelsen af Seminariet havde en Del forstyrrende Indflydelse i den nye Distriktsinddeling for Sognets Skoler, efterdi der blev indrettet en Skole paa Seminariet, i hvilken Seminaristerne skulde undervise

Børnene af de 40 nærmeste Familier. Følgen blev, at Haagerup Skole fik et forholdsvise meget ringe Børneantal; man nedlagde den derfor aldeles, og dens Indtægter (110 Rbd.) og Brændsel overførtes til Seminariet. I Seminariets Skole undervistes tiitue de Børn, som Grevnen optog i den Pensionsanstalt, han paa egen Risiko havde oprettet ved Sider ad Seminariet. — Men Haagerup Bys Beboere fandt sig uden Tvivl noget misfornøjede med den nye Lædning, og, da Grevnen døde, maatte Grevinden søge om Stadfæstelse paa den, hvilken ogsaa blev givet ved en kongelig Resolution af 10 Juli 1801, fordi, som det hed, „det var fordelagtigt for Seminariet og ikke til Byrde for Skoledistriktet“. Ligeledes havde Seminariets nidskjære Direktør søgt om en endnu større Fordel for Seminariet i, at det maatte faa hele Degnekaldets Indtægt mod at besørge Kirkefængen og Orgelet i Trolleborg Kirke; men Entegrevinden udvirkede, allerede inden Kongen resolverede, at Seminariet skulde afgive de 110 Rbd., det oppebar af Skolekassen, til et Fond, hvorved Haagerup igjen med Tiden kunde faa en ny Skole; — derved blev Beboernes billige Luste imødekommet. Grevinden Sybille begyndte kort efter paa Opførelsen af en ny grundmuret Skolebygning imellem Byerne Haagerup og Brændelydinge. Den blev indviet 1 Maj 1804 og kaldtes Ludvigsminde. Naar et før havde Direktionen besluttet, at saasnart den nye Skole var færdig, skulde Seminariets Skoledistrikt gaa ud, og der skulde da oprettes en egen Skolekommission af Godsejeren, Sognepræsten og Seminariets

3 Lærere for det Distrikt, hvis Børn fremdeles skulde søge Seminarieets Skole. Indtil 1807 bleve Børnene i denne Skole underviste af Seminarister, men fik i dette Aar en fast Lærer med 60 Rd. i Løn. Skolen blev endog 1808 inddraget under den almindelige Skolekommissionens Kontrol, der saaledes havde fire Skoler. Uagtet Skolekommissionen senere gjorde Forsøg paa Seminarie-Skolens Ophævelse, vedblev den dog som selvstændig Skole indtil Seminarieets Nedlæggelse 1826, hvorefter Børnene her vistes tilbage til Ludvigeminde Skole.¹⁾

Efter denne historiske Fremstilling af Skolernes Omkæftning i Brahetrolleborg Sogns nordre Skoledistrikt, hvad jo Seminarieets Drettelse var Skyld i, vende vi tilbage til Grev L. Reventlow for at se, hvorledes han fremdeles virkede for sine Skoler og disses Lærere, og her finder vi, hvad vistnok altid er sjældent, men jærlig i de Dage, at han selv jævnlig besøgte Skolerne i Selskab med sin Hustru, den ædle Grevinde Ane Synbille. De kunde da sidde i længere Tid og høre paa Undervisningen, ja Greven tog undertiden selv fat og talte med Børnene. Ikke heller glemte de ved saadanne Lejligheder at forhøre om Børnenes Flid og Fremgang, for saa med Venlighed at opmuntre eller dable efter Fortjeneste. — Om Sommeren lode de ofte Børnene fra de enkelte Skoler komme til sig paa Gaarden og underholdt sig med dem

¹⁾ Ildets efter: „Mindet fra Brahetrolleborg og Omegn“ Side 217.

ved passende Samtaler, morede dem ved at lege med dem og foreviste dem adskillige sjældne Ting. Lærerne havde Ret til at holde døvne og forsømmelige Børn borte fra disse Sammenkomster, hvad der bevirkede, at Børnene vogtede sig for ved Forseelser at berøve sig selv denne Glæde, og det var saa stor en Skændsel at blive nægtet Afgang, at alle kappedes om at undgaa det og komme først paa Indbydelseslisten. Ved Sammenkomstens Slutning lod Herfabet som oftest Børnene beværte, eller der blev uddelt forskellige gode Foræringer til de flinkeste, men Vbler og Nødder til dem alle.

De aarlige Skoleeksamener afholdtes altid paa Hovedgaarden paa „den store Sal“ og overværedes af Greven, hans Hustru, samt mulig tilstedeværende fremmede. Ved disse Lejligheder vare ogsaa alle Lærerne tilstede, og de hørte saaledes gjensidig paa hinandens Maade at tale med Børn paa, samt kunde sammenligne de forskellige Skolers Standpunkt, hvad jo vel havde sin Nytte; men det var mindre heldigt ved disse Overhøringer, at det ikke saameget blev bemærket, hvorledes Børnene vare hjemme i de forskellige Undervisningsfag, som mere, hvorledes vedkommende Lærer forstod, navnlig i Religionslære, at fremstille og klare det ham i den Anledning af Sognepræsten opgivne Thema, hvad saa ofte fik til Følge, at Eksamenen havde Udseende af mere at være for Læreren end med Børnene. — Af stor Betydning var det, at Indskrivningen af nye Børn altid skete ved disse Eksamener, saa Moderen mødte dernede paa Gaarden med sin skolepligtige Søn eller Datter, som saa maatte

„Læse for Greven“, hvad der bidrog meget til, at Forældrene sørgede for, at Børnene kunde læse nogenlunde, før de skulde begynde deres Skolegang. — Efter Eksamenens Slutning tog Greven Lærerne med til sit Bord, lod den Lærer, hvis Skole var til Overhøring den Dag, tage Plads ved sin Side, om der ogsaa vare fornemmere fremmede tilstede, og behandlede dem overordentlig venligt, saa Lærerne følte sig meget vel tilfredse ved det høje Herreskabs Bord. — Til Børnene blev uddelt Hvedebrød og Æbler, og om Eftermiddagen maatte de lege i Haven; det var en Fryd uden Lige.

Bed hver Sul kom 30 fattige Børn fra hver Skole op paa Gaarden til Inletræ, ved hvilken Vejlighed der da vankede et Stykke Kinned, en Kjole, en Trøje, et Par Bentlæder eller lignende, alt af hjemme gjort Tøj.

At Grev Reventlow beskæftigede sig med Datidens pædagogiske Literatur, derom vidne de mange Bøger af den Slags, som han har ejet og forsynet med sine Haandbemærkninger. — De findes nu i det reventlow'ske Bibliothek paa Brahetrolleborg. — Ogsaa forsøgte han sig som pædagogisk Forfatter, saaledes udgav han 1798 en lille Skolebog, kaldet: „Forsøg til at gjøre Luthers lille Katekismus fatteligere for vore Samtidige, grundet paa Budene om Kjærlighed til Gud og Næsten“, ligesom han har leveret ikke saa Afhandlinger i Datidens pædagogiske Tidsskrifter s. Eks. i „Minerva“.

Førend vi forlade Grevens Virksomhed overfor Skolevæsenet, kan dog endnu anføres et lille Træk,

jom er et Vidnesbyrd mere om hans store Interesje for denne Sag. — Under 27 Juli 1789 tilskrev han den daværende Biskop Valle i Kjøbenhavn et Brev og indbød ham at komme til Brahetrolleborg for at besøge de der oprettede nye Skoler. I Brevet hedder det: „De maa indrette Dem saaledes, at De kan anvende tre Dage til Besøget i mine Skoler, en Dag i hver. Hvor glad vil min Ungdom og mine Skoleholdere ikke modtage en Biskop, der viser saadan nidtjær Iver for deres Fremme, og hvilken Fremgang tør vi og vente, naar De vil unde os Deres Venjskab og virksomme Medvirking for at nærme os vores fælles Maal, „det almindelig bedste“. 1)

Medens de store Forbedringer, vi i det foransførte dels have paapeget, dels nærmere udviklet, begyndte at vise deres rige Frugter rundt omkring paa Grevens Gods, blev han bortkaldt fra sin velsignelsesrige Virksomhed 1ste Marts 1801 neppe 50 Aar gammel, almindelig savnet og begrædt af alle dem, han havde vist sig som en sand Mennejskeven og Fader imod. — Hans Enke, den ædle Fru Grevinde Ane Sybille, født den 14 September 1753, en særdeles begavet og aandrig Dame, tog Godsets Styrelse i sin Haand, eftersom deres eneste Søn Grev Detlev Christian Ernst kun var 19 Aar gammel ved Faderens Død. Helldigvis var hun af samme Anskuelser som hendes afdøde Mand, hvem hun trolig havde støttet, medens han levede, saa hun fortsatte det begyndte Værk. Vi have saaledes i det foregaaende hørt, at hun ordnede

1) I Møns „Valles Levnet“.

Skolevæsenet i Haagerup Distrikt og byggede den nye Skole paa Haagerup Mark, som hun opkaldte efter sin Mand, „Ludvigs Minde“. Hun døde 21 Juni 1827. Sønnen Detlev Christian Ernst Reventlow, født den 29 August 1782, fortsatte og fuldførte de mange af Faderen begyndte Fortagender og erhvervede sig snart sine Undergivnes Agtelse og Kjærlighed ved sit jævne og stille Væsen, hvortil ogsaa hans kjærlighedsindede Ægtefælle Charlotte Dorthæa Josephine Christiane, født Schimmelmann, bidrog sin Del.

Det kunde have sin Interesse at undersøge, hvorledes Lærerne ved de reventlow'ske Skoler havde det, hvorledes de vare stillede i materiel og aandelig Henseende, om de Forhold, hvorunder de levede og virkede, vare saadanne, at de betingede dem en sorgfri og tilfreds Tilværelse, eller om de arbejdede under mere eller mindre uheldige Tryk. Det vil da straks falde i Øje, at her vare Betingelser tilstede for, at Lærerne kunde have et behageligt Hjem og nyde en tilfreds Tilværelse. Embederne vare vel afslagne med Lønning, Lærerne vare fritagne for den ellers paa andre Steder meget uheldige Maade at hæve en Del af Skolelønnen paa, ved at modtage nogle Stykker Brød, Æg, Gæs, i. m. m. fra hver Mand, Embedsboligerne vare nye, lyse, sunde og ingenlunde smaalig indrettede, men der var ved Anlæggelsen taget Hensyn til at skaffe Læreren et hyggeligt Hjem, de vare ogsaa lagde paa de smukkeste Steder i Distriktet, ligesom og de ved dem værende Udhus vare bekvemme og rummelige, hertil kom, at Herstabet havde paataget sig at holde Skolerne

vedlige, hvilket var den bedste Sikkerhed for, at dette skete ordentligt. Det var imidlertid ikke blot ved Lønning og Boliger, at Lærerne vare saa gunstig stillede, Forholdene vise sig ikke mindre heldige, naar der spørges om, hvad der kunde komme dem til Hjælp ved deres Lands Udvikling. Heller ikke i den Henseende glemte Greven sine Lærere. Han, der selv jævnlig kom i Skolerne, kunde ofte i lange Samtaler underholde sig med dem, ja han tog dem endog saa med til sit Bord og drog dem ved Lejlighed frem, da han vilde have, at hans Lærere skulde være dannede og ophøjte Mænd, der forstode at bevæge sig i Livet. — Den Omstændighed, at Herfskabet tog sig af Lærerne, bragte ogsaa disse i Forbindelse med andre Folk, som ogsaa følte sig opfordrede til at bidrage deres til at støtte Grevens Lærerstand. Lærerne høstede Gavnnet heraf; thi, da de i Følge deres Stilling vare henviste til en snever begrænset Omgangskreds, saa trængte de dobbelt til ogsaa at komme til Folk, som havde et mere udvidet Syn paa Livet. — Det er ogsaa vel værd at bemærke, at det var ikke saa ganske saa Bøger, Herfskabet Tid efter anden skjænkede Skolerne til Lærerens Brug. Føjes nu hertil, at det i Sognet værende Seminarium med det aandelige Liv, som her rørte sig, maatte nødvendigvis have en gavnlig Indflydelse paa de omboende Lærere, saa kan man forstaa, at disse levede under saa gunstige Forhold som vistnok saare saa, maaske ikke andre i hele Landet. Overfor Sognets menige Befolkning har Læreren staaet som den, der, skjønt Bondens Ligemand i ydre Kaar, dog formedelft sin større Landeuddannelse formaaede

at være Raadgiver, Vejleder og Andiser til megel nyttigt og godt; thi i det han havde Jord til sin Skole, delte han Interesser med Bonden og var derved bedre i Stand til at sætte sig ind i dennes Stilling. En ledende Avisartikel fra den Tid behøver dette Forhold saaledes: ¹⁾ „Skolelæreren skal være en fornuftig Bonde iblandt Bønder og ved Nøjsomhed i det landlige Liv finde den Sindssro, som er en Betingelse for, at han med Betsignelse kan røgte sin Gjærning; en saadan Mand vil Almuen have Tillid til, og derfor vil han ved sin Dannelse bedre end nogen anden kunne udrydde Dvertro og udbrede Oplysning, eftersom han kjender Almuens Tænkemaade, og vil være gjennemtrængt af Kjærlighed til og Agtelse for den Stand, som han selv er udgaaet fra og deler Kaar med“.

Efter saaledes at have dvælet ved Datidens Lærere og deres Livsvilkaar, vende vi tilbage til Grev Detlev Reventlow og hans Stilling til de af hans Fader oprettede Skoler, og vi finde da, at han følger det af Faderen anviste Spor. Han og hans Gemalinde besøgte Skolerne, toge sig af Børnene og Lærerne, og Eksamenene afholdtes uforandrede paa Hovedgaarden. Greven var en Børneven og hans Gemalinde ikke mindre; mangfoldige fattige Drengs og Piger modtoges aarlig ved Juletid Klæder, skjænkede af dem, og for at dette kunde vedblive ogsaa efter deres Død, stiftede Grev Detlev et Legat, kaldet „Grev-

---

¹⁾ Fjens Stiftstidende.

inde Josephine Reventlows Legat“, for trængende og slittige Skolebørn i Brahetrolleborg Sogn.

I de reventlowske Skoler gik nu Undervisningen i en Række af Aar sin jævne og rolige Gang til stor Velsignelse for Gudssets Beboere, og medens man i Følge Skoleloven af 1814 ordnede Almue-skolevæsenet paa en ensartet Maade over hele Landet, saa blev Brahetrolleborg Sogns Skoler en Tid uberørte heraf; thi her havde man faaet kongelig Konfirmation¹⁾ paa Planen af 17 Decbr. 1783, der havde vist sig at være meget brugbar. — Dog blev omsider ogsaa Skoleplanen her omordnet i Lighed med den ved Lov af 29 Juli 1814 fastsatte, og under 6te Marts 1842 udgik denne forandrede Plan, godkjendt af det kongelige danske Rancelli. — Iøvrigt gjaldt Omordningen kun Skoledistrikternes Inddeling og Lærernes Lønning, Læseplanen forblev uforandret. Lærernes Lønninger steg fra 5 Ldr. Rug og 5 Ldr. Byg in natura, samt 80 Rd. til 6 Ldr. Rug og 10 Ldr. Byg in natura, samt 25 Ldr Byg efter Kapitelstakst, dog saaledes, at dersom dette Korns Værdi gik under 80 Rd., skulde det udbetales med dette Beløb. De øvrige Indtægter ved Embederne — Jordlodden, Offer Assidentser, Brændsel og Forage blev uforandrede.

Smidlertid trængte Friheden og Trangen til denue sig mere frem ogsaa indenfor vort Fødelands Grænser, og det var til stor Velsignelse for det danske Folk, at Kong Frederik den Syvende ved Grundloven af 5te Juni 1849 gjorde dette til en af Verdens frieste Nationer.

¹⁾ den 25 Februar 1785.

Paa Skolens Omraade maatte denne Forandring ogsaa gjøre sin Indflydelse gjældende, og en Mængde Love, Forordninger og Ministerfrivelsler rettede Tid efter anden Almue-skolevæsenet ind i det Spor, Friheden førte med sig.

Den philanthropiske Aand, i hvilken der var bleven undervist i de reventløse Skoler, havde i flere Henseender været en nyttig Forarbejder for Folkfriheden; i det her det rent menneskelige hos Barnet blev draget frem og støttet, efterfom man blandt andet gik ud fra, at de naturlige Tilbøjeligheder til Frihed hos Barnet ikke maa undertrykkes, men derimod ledes, da Barnet af Naturen er godt, som man ogsaa søgte saavidt mulig at undgaa legemlige Straffe, i det man ved vækkende Samtaler og Tilrettevisninger vilde søge at lede Barnets Villie. Det mindre heldige ved denne Aandsretnings Anskuelser, som f. Ex. det, at der særlig lagdes Bind paa Dyden som det vigtigste (Rationalisme), samt den altfor store Begejstring for det nyttige og brugbare (Materialismen), vare Fejl, der laa i Tidsaanden. — Men bortset fra dem, kan det ligesuldt ikke nægtes, at den philanthropiske Aand gav Stødet til den Udvikling, som Folkeskolen nu har paaet, og at Erkjendelsen af den enkelte's Ret til fri Selvudvikling og Oplysning maa føres tilbage til hin Tid.

Næsten umærkelig rettede Skolerne her paa Baroniet sig Tid efter anden ind under de Forandringer, som den friere Tidsaand førte med sig. Det folkelige, som tidligere i alt for høj Grad var sat til Siden i Skolerne, kom til sin Ret. I Fædrelandshistorie og

Fædrelandsfange havde man Midler, med hvilke der hos Barnet kunde vækkes Kjærlighed til Folk og Fødeland. — Uden nogen ydre Paavirkning faldt den streng kateketiske Methode bort, og Foredraget gjordes mere frit. Dog vedblev endnu i nogle Aar det faderlige Forhold mellem Godsejeren og Skolerne at staa ved Magt, men saa døde først Grevinden, og nogle faa Aar efter Grev Detlev Reventlow den 10de Juni 1854, begge dybt savnede af de mange, som hos dem havde hentet Trøst og Hjælp.

Derfom vi nu, førend vi gaa videre, vilde søge at besvare det Spørgsmaal, om da de reventlow'ske Skoler virkelig svarede til Hensigten, om de bare saa store Frugter, som de Ofre, der bleve bragte for dem, kunde fordre, da kan vel herfor fremsøres saadanne Kjendsgjerninger, som godtgjøre, at Arbejdet og Ofrene ikke have været forgjæves. Det var en bekjendt Sag, at Baroniet's Bønder ved dette Aarhundredes Begyndelse og senere vare langt videre fremme i Oplysning og Dannelse end deres Standsfæller i Landets øvrige Egne, det var almindeligt til den Tid, at disse pristens lykkelige af deres ligestillede paa Grund af deres udmærkede Skoler, ligesom ogsaa det, at blive omtalt som „en af Baroniet's Bønder“, var en stor anbefaling, hvor vedkommende kom frem, og betingede, at han naturligvis maatte være oplyst og ferm i Læsning, Skrivning og andre Skolekundskaber. — Man finder derfor ogsaa, at mange Børn fra alle Landets Egne sendtes herved for at gaa i Skole, og naar et saadant Barn saa senere forlod Skolen, blev der meddelt det et Studsmaal med Udskrift af Skoleprotokollen

og Anbefalinger. Grev Ludvig Reventlows Navn paa et saadant var i mange Tilfælde nok til at give Ynglingen Afgang til Vre og Fortjeneste.

Et talende Vidnesbyrd om Skolernes Godhed ere de mange Mænd, som herfra have medbragt Sansen for Sysslen med Bog og Pen, samt Dygtighed til at arbejde sig opad. Vi behøve saaledes eksempelvis blot at minde om, at afdøde Godsforvalter Chr. Høeg Lorenzen, en af Lærer Schmidts (i Grønderup) Elever, formedelst sin Dygtighed som Skoledreng af Entegre- inde Sybille droges frem og gaves Plads som Skriver paa Godskontoret og betroedes senere Godsets Forvaltning. Det er ogsaa et temmelig betydeligt Antal af Lærere, som, fødte her i Sognet, have faaet Grundvolden for deres Undervisning lagt i de reventlowske Skoler; de tre Brødre Bonde fra Nybo, Brødrene Mortensen fra Fleninge, Grønberg fra Grønderup, Hansen fra Brændelydinge, Hansen fra Kræmmerhus, Duus fra Fagsted, Nielsen og Lagoni fra Gjerup, Abrahamson fra Mellemhaven tjene som Eksempler herpaa. Det bør maaske heller ikke lades ude af Betragtningen, at Lysten til Læsning, som tidlig blev vaakt hos Sognets Beboere, altid er bleven holdt vedlige, ikke blot den Tid, da der fra Seminariet udlaantes Bøger, men den tager stedse til, og det 1842 oprettede Sognebibliothek vinder stadig flere og flere Læsere og bærer derved Vidne om, at den gode Mand ikke har forladt Sognet.

Skjønt man vel ikke berettiget kan fordre, at Skolerne i Brahetrolleborg Sogn nu, siden de ikke længere ere stillede over, men kun jævnsides med Lan-

detes øvrige Skoler, skulle være foran disse, da disse sidste siden 1814 have havt Tid til at arbejde sig op i Højde med hine, saa er det dog mit Haab, at man heller ikke er tilbage eller hviler paa de gamle Labrbær. Beboernes Interesse for deres Skoler er langt fra i Dalen, at Kundskab og Oplysning ere Betingelser for at komme frem, staar klart for ikke saa. Her i Sognet er ogsaa i den nyere Tid opfostreret en Del unge Mænd, der ere gaaede Seminarievejen, saaledes: Larsen fra Brændelydinge, Lorengen fra Fagsted, Brødrene Jørgensen fra Ludvigsminde Skole, Krog fra Haagerup. Den historiske Samler N. Rasmussen (Søkilde) er Elev fra Gjerup Skole.

De reventlowske Skolers Fortsættelse

fra 1854.

Fra Grev Detlev Reventlows Død traadte de Grundforandringer ved de reventlowske Skoler frem, som i længere Tid i Forvejen ubemærket vare blevene forberedte, hvilket havde til Følge, at disse tabte deres oprindelige Præg. Fra den Tid hørte det faderlige Forhold op mellem Godsejer og Skolen, det Forhold, der nu i saamange Aar havde været til Velsignelse for Lærere og Børn, for Beboere og Skoler. — Eksamenerne vare holdte paa Brahetrolleborg Hovedgaard for sidste Gang, Børnene skulde ikke mere paa den Maade som tidligere modtage Klæder paa Gaarden, det ophørte, og først i de seneste Aar ere disse Klidsbelønninger igjen blevene uddelte, efterat det „josephine-reventlowske“ Legat har begyndt sin Virksomhed. — Og det skal siges til Grevinde Benedicte Reventlows Nos, at den Maade, hvorpaa hun forestaar dette Legats Uddeling, den Venlighed, hvormed hun paa „lille Zuleasten“, da Uddelingen finder Sted, taler med Børnene og lader dem nyde den Glæde at plyndre de store Zuletræer, den Rundhaandethed, hvormed Børnene paa den Aften

blive bespiste, det vidner om, at ogsaa hun er en Reventlow. — Men, som sagt, Skolerne havde tabt deres særegne Præg og bleve fra nu af Kommuneskoler i Lighed med Landets øvrige Skoler. — Kaldsretten blev i Følge Lov af 8de Marts 1856 henlagt til Bistop og Skoledirektion, og Ordningen i Skolerne blev den samme her som andet Sted med enkelte Bibeholdelser af det gamle Reglement, saaledes, at ældste Klasse søger Skolen 2 Dage om Sommeren og 4 om Vinteren og omvendt med yngste Klasse; Lørdag Eftermiddag haves fri mod at oprette Tiden ved forøget Skoletid de andre 5 Dage, ligesom ogsaa den ugentlige Fridag, der haves i Maanederne Juni og Juli, bortfalder.

Da Befolkningen her i Sognet efterhaanden tog til, og Skolerne derfor omsider bleve overfyldte, blev man nødt til, enten at udvide disse eller formere deres Tal ved Opførelsen af en fjerde reglementeret Skole. Man valgte den første Fremgangsmaade, og i Gjerup Skoledistrikt gjordes Begyndelsen ved 1868 at opføre og indrette en Skolestue med Bolig for en ugift Lærer i en fritliggende Bygning ved den ældre Skole, og her ansattes en Andenlærer. I Ludvigsmunde, hvor der siden 1865 var arbejdet i en overfyldt Skole, forsøgte man først at hjælpe herpaa ved 1870 at oprette en Pugeskole i Lydingegaarde, som skulde tage mod de nærmeste Beboeres Børn under 9 Aar; men det viste sig snart, at det ikke i Længden kunde udtømme Skolen tilstrækkeligt. Her var snart igjen over 100 Børn, derfor skred man til i Foraaret 1872 ved den ældre Skole at opføre en Tilbygning

der baade blev solid og rummelig og giver Plads for en Skolestue, to Bærelser til Læreren og en fælles Forstue til den ældre og nye Skolestue. Første Juni 1872 begyndte Undervisningen her af den dertil kaldede Andenkærer. Rimeligvis vil der nu gaa en Del Aar, før Brahetrolleborg Sogn igjen kommer til at formere sine Skolestuer; thi foruden, at Antallet af Børn i Grønderup Skole kun er 60, saa vil man vist ogsaa ved en fremtidig Overfyldning her kunne henvide nogle af Distriktets Børn til Gjerup Skole, indtil det lovbefalede Maximum atter her vil komme tilfste.

Lønninger. — Distrikter. — Legater.

1) Ludvigsminde Skole i nordre Distrikt er en Dobbelt-skole med 2 Lærere. — Førstelæreren nyder Gavn af en Skolelod paa $6\frac{1}{2}$ Tønde Land geom. M. af meget god Bonitet med Hartkorn 6 Skpr. 3 Tdr. 1 Alb., Haven, omtrent 2 Skpr. Land, er meget god med hyppelige Frugttræer. Beboelseslejligheden i en grundmuret Bygning er god, rigelig og bekvemt indrettet. — Udhusene ere rummelige og vel indrettede. Embedets Indtægter ere: 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg in natura, 25 Tdr. Byg, 5 Tdr. Byg (Deguebyg) og 4 Tdr. Byg (Kingebyg), betalte efter Kapitelstaksten, Skolepenge omtrent 30 Rd., Kirkesangerløu 10 Rd., Offer og Afjidentser efter de sidste 10 Aars Gjennem-

fnit 170 Rd., 10 Favne Knippelbrænde, 128 Lpd. Hø og 192 Lpd. Halm. Undenlæreren har to Værelser og nyder i Løn: 45 Ldr. Vhg efter Kapitelstaksten, Skolepenge omtrent 30 Rd. og 4 Favne Storbrænde. Skolestuerne ere lyse og rummelige. I den gamle Skolestue ere ophængte Billeder af Kong Frederik den Syvende (skjænket af Kong Christian den Niende), af Grev Joh. Ludvig Reventlow, hans Søn Detlev Reventlow og dennes Hustru Josephine Reventlow. — Under Joh. L. Reventlow er skrevet:

„Mandens Storhed — vi kiende dens Maal, Saa let som hans eget.

Selv han vejer, saa dybt synker Staalet hans Værd.
 Væde, hvor suet' dit Hierte ved Andres opvaagne Dyder;
 som Avner af Binden bortført vare de Egne for Dig.

E. Stolberg. Oversat af Professor Døst“.

Under D. Reventlows Billede staar:

„Salig den Rige, som handler forstandigt med Ringe,
 Gud paa den onde Dag skal af Faren ham bringe;
 Aldrig skal Fjendens Villie ham Undergang volde,
 Herren bevare ham skal og i Live ham holde,
 Lade lykkelig paa Jorden længe ham bo,
 Sende ham Trost paa hans Sotteseng, sende ham Ro,
 Hjælpe ham af al Sygdom, gjøre ham fro.

Pf. 41, 2-4“.

Ludvigsminde Skolebygning, der oprindelig opførtes 1803 og 4 med 11 Fag, har senere modtaget flere Tilbygninger, saaledes blev 1826 den vestlige Gavl rykket 2 Fag længere ud, da det viste sig, at den daværende Skolestue paa 3 Fag var utilstrækkelig. 1848 blev midt paa den vestlige Gavl tilbygget en Udbygning, der skulde tjene som Forstue ved Skolelokalet.

1854 rykkedes den østlige Gavl 1 Fag længere ud. Endelig blev 1872 den ved den vestlige Gavl liggende Udbygning nedrevet, og til denne Gavl opført 8 Fag, som indrettedes til Skolestue, to Lærerværelser og 1 Forstue. I Juni Maaned 1856 brændte en af Ladene, som hørte til Skolen, de øvrige Bygninger bleve re- dede. Hvoraf Ilden opkom, vides ikke. — Laden op- førtes igjen Aaret efter. — Ludvigsminde Skole ligger 600 Skridt fra nærmeste By, $\frac{3}{8}$ Mil fra Kirken og $1\frac{3}{4}$ Mil fra Faaborg. Til Distriktet høre Byerne:

Haagerup med 106 Td. Hartkorn paa et Areal af omtrent 1030 Td. Land. 10 Gaarde med Præste- gaarden ligge i Byen, de øvrige ere udflyttede. De- res Navne ere: Stilledal, Seldbjerg, Solhøj, Grønhøj, Grønnevang, Trykkesæde, Oldingsro, Lundegaard, Bo- lyst, Glædemark, Yndevæld, Kløverspris, Sønnershaab, Hædersdal, Rodal og Blidegn. Foruden disse ere her nogle og tyve Huse og en Bejrmølle.

Brændelydinge By paa omtrent 240 Td. Land med 28 Td. Hartkorn. Her ere 4 Gaarde og 11 Huse. Gaardene hedde: Ludvigsløst, Skjønaa, Høstrig og Aldershvile.

Lydingegaarde By med 9 Gaarde, som om- trent have 474 Td. Land og 50 Td. Hartkorn. Gaar- dens Navne ere: Afsglæde, Høsthaab, Ladefylde, Kil- devæld, Skjggelund, Gavnbo, Kildedal, Grøndal og Gamle-Egneborg.

Mellemhaven, en Del Huse med smaa Jord- lodder, der før Udflytningen laa i Haagerup.

Bernstorffsminde, et Par smaa Steder og

nogle Huse, der staa paa det nedlagde Seminarie's Grund.

Udsagaarden Ny-Egneborg.

Bygningsforvalterens Bolig, Nøjsomhed.

Desuden Ellepindhus og adskillige andre Huse.

2) Gjerup Skole, hvis Distrikt udgjør Sognets vestlige Del, har en Jordlod paa 10 $\frac{1}{14}$ Td. Land af mindre god Bestaffenhed, som kun først kan forbedres, naar den bliver drajnet, hvad den nuværende Lærer har paabegyndt. Hartkorn er 1 Td. 2 Skr. 1 $\frac{1}{4}$ Alb. Haven er venlig og forsynet med gode Æbletræer, derfra havees en smuk Udsigt over den i Nærheden liggende Arreskov Sø. — Beboelseslejligheden er rigelig og bekvemt indrettet, Udhusene rummelige og heldigt indrettede. Førstelæreren nyder i Løn: 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg in natura og 25 Tdr. Byg efter Kapitelstaksten, Skolepenge omtrent 40 Rd., Offer og Afspidensjer c. 150 Rd., 10 Favne Knippelbrænde, 128 Lpd. Hø og 192 Lpd. Halm.

Andenlæreren har to Værelser samt 45 Tdr. Byg efter Kapitelstaksten, Skolepenge omtrent 40 Rd. og 4 Favne Storbrænde i Løn. Skolestuerne ere huse og rummelige. I den gamle ere ophængte Billeder af Grev Ludvig Reventlow, Grev Detlev Reventlow og dennes Gemalinde Josephine Reventlow. I den nye Skole hænger Kong Frederik den Syvendes Billede. — Skolen ligger over en Fjerding Vej fra Kirken og 1 Mil fra Kjøbstaden Faaborg.

Til dette Skoledistrikt høre følgende Byer: Fle-ninge By med et Jordareal af omtrent 350 Tdr. Land og 30 Tdr. Hartkorn, fordelt paa 7 Gaarde, hvoraf

en er delt i to, samt nogle Huse. Gaardene hedde: Indigegn, Ugerspris, Søtilde, Damsbo, Gladbo, Nidsager og Lykkevalg. Til den By hører ogsaa Gjestgivergaarden Korinth.

Gjerup By, som regnes for tolv hele Gaarde; men der findes kun ni, de øvrige ere Halvgaarde og Steder, desuden ere her flere store Huse, et Teglværk, nogle Skovsteder og mindre Huse. Det fjørepligtige Hartkorn er omtrent 60 Tdr. Navnene paa Gaardene ere: Søbo, Immerfjær, Dannebo, Lundhøj, Stenhegn, Bondero, Rislebæk, Lundsryd og Flovheld. Halvgaardene hedde: Planteheld og Bragegaard. En Gaard er delt i tre Steder: Tværager, Nøjsomglæde og Pris-holm.

Rybygta Gaarde, tre Gaarde, der med Bugehuset staa for 17 Tdr. Hartkorn. Gaardene hedde: Livetsryd, Skovlyst, og Egely.

Ryløkke, en By, der kun bestaar af Huse, som Heve lagte herud ved Udflytningen.

Aulsgaarden Høbbet og Hovedgaarden Brahetrolleborg med Doktorbolig og Mølle høre ligeledes til Gjerup Skoledistrikt.

3) Grønderup Skole, hvortil hører Sognets sydlige Del, har en meget god Jordlod paa 6½ Tdr. Land, der staaer for Hartkorn 1 Tdr. 1 Skp., men den lider nogen Skade af den høje Bøgestov, som omgiver den paa de to Sider. Haven er smuk, den støder op til Skoven og har en Del gode Frugttræer. Bølligen, meget rummelig og godt indrettet, ligger overmaade smukt med Udsigt til Brændegaard Sø. Udhusene ere rummelige og bekvemme. Embedets Indtægter

ere: 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg in natura, 25 Tdr. Byg efter Kapiteltaksten, Skolepenge omtrent 33 Rd., Organistløn 70 Rd. og af Godsejeren indtil videre 25 Rd., desuden et Legat paa 16 Rd. aarlig. Løffer og Akkidentfer 140 Rd., 10 Favne Knippelbrænde, 128 Lpd. Hø og 192 Lpd. Halm. Skolestuen er rummelig, og her ere ophængte Billeder af Greverne Ludvig og Detlev Reventlow samt af Grevinde Josephine Reventlow. Skolen ligger omtrent $\frac{1}{2}$ Mil fra Kirken og 1 Mil fra Faaborg.

Til Distriktet høre Byerne: Grønderup, omtrent 50 Tdr. Hartkorn, med følgende Gaarde: Arvingstak, Djetshvile, Heldbo, Stenmark, Fredinge, Hildsted, Vassegaard, Lykkebo, Regleholm og Teglgården. Her findes ogsaa en Vejrmølle samt nogle Huse.

Fagsted, fire Gaarde med omtrent 220 Tdr. Land. Gaardene hedde: Fuglesang, Susaa, Fagsted og Danlyst.

Sølvbjerg, to Gaarde, Sølvbjerg og Frisenvænge, hver paa 61 Tdr. Land, med samlet Hartkorn omtrent 11 Tdr.

Nybo, 18 Tdr. Hartkorn, med Gaardene: Skyttegaard, Sølund, Nygaard og Holmelund.

Abløsgården Sølyst. Spangen: Birkebonnerhofigen, Arresthuset, et Garveri og en Del Huse, hører ogsaa til dette Skolebistrikt.

Brahætteløborg Skolevæsen nyder Gavn af følgende Legater:

- 1) a. Baron Fr. Trolles Skolelegat af 4 Decb. 1693 (Side 16.)
- b. do. do. do. af 27 Febr. 1694 (Side 18.)

2) Det Schimmelmann-reventlow'ske Skolelegat (Fundats 12 Octbr. 1850, konfirmeret den 13 Febr. 1851), en Kapital paa 4300 Rd., som indestaar i Baroniet Brahetrolleborg og styres af Lensbesidderen og Sognepræsten. Renten anvendes til Sangens Fremme, til Forbedring i Skolelærernes Kaar m. m.

3) Grev Detlev Reventlow's Skolelegat (oprettet den 17 Maj 1856, konfirmeret den 4 Juni s. A.), som bestaar af en Kapital paa 400 Rd. i kongl. Obligationer til Forbedring i Skolelærernes Kaar. Renten kommer indtil videre Læreren i Grønderup Skole til gode.

4) Grevinde Josephine Reventlow's Legat for trængende og flittige Skolebørn i Brahetrolleborg Sogn, oprettet af Grev D. Reventlow med en Kapital paa 10,000 Rd., hvis Renter 400 Rd. anvendes til Indkjøb af Klæder til fattige og flittige Børn. Det styres af Baroniets Besidder og Sognepræsten og er konfirmeret den 29 Martz 1858.

5) Sognefogden Niels Nielsens Legat (Fundats 12 Octbr. 1843, konfirmeret 16 Novbr. s. A.), som bestaar af en Kapital paa 275 Rd., hvoraf Renten anvendes til Træsko for fattige Børn i Gjerup Skoledistrikt. Styres som ovennævnte.

6) Konsistorialraad Rnap og Fruens Legat, 200 Rd., Renten uddeles til Drengene, der synges i Koret i Trolleborg Kirke. (Fundats haves ikke.)

7) Organist Hansens Legat, 100 Rd., Renten anvendes paa samme Maade som af Rnaps Legat. (Fundats i Godsarkivet.)

Personahistorie.

A. Haagerup Skoledistrikt.

Da den nye Skoleplan af 17 December 1783 traadte i Kraft, oprettedes en Skole i Byen Haagerup i et Hus,¹⁾ som i den Anledning var blevet grundforbedret saaledes, at det den 18 Decbr. f. A. indviedes til sin fremtidige Brug.

Ved Haagerup Skole have følgende været Lærere:

1) Hans Eriksen. Hvorfra han var, vides ikke; men han sendtes 1781 af Grev L. Reventlow paa dens Bekostning til Seminariet i Kiel og ansattes efter sin Dimission i Haagerup.

Eriksen var gift med Magdalene Elisabeth Hansen. 1787 den 28 Maj havde de en Datter i Kirke, som døbttes Sybille efter Grevinden.²⁾

Kimeligvis er Eriksen 1789 forflyttet til et andet Embede udenfor Brahetrolleborg Sogn; thi det har blev

2) Johannes Hansen Pade, der havde været

---

¹⁾ Huset er til endnu og ligger paa Gaarden Bolghs Bytoft.
²⁾ Brahetrolleborg Kirkebog.

Lærer ved Gjerup Skole fra 1787, forflyttet til Haagerup, hvor han virkede som Lærer til Skolens Nedlæggelse 1798.

Bade, som var født 1749 eller 50, var Seminariet fra Kiel, sendt dertil 1781 af Grev L. Reventlow paa dennes Begning. Han skal have været en kundskabsrig og meget klart tænkende Mand, der endog i sin Alderdom vedblev at studere, navnlig det islandske Sprog, for hvilket han havde stor Forkjærlighed. 1799 kaldedes han til Vester-Naby Skole, hvor han virkede til 1822. Derefter blev han entlediget, men beholdt, fornemmelig ved Grev D. Reventlows Opsorg og Opforelse, en god Pension og Ophold i Bremerhauge i Vester-Naby Sogn. Her henlevede han sine sidste Aar og døde 1836, 86 Aar gammel.¹⁾

Efterat Brahetrolleborg Skolelærer-Seminarium var bleven henlagt til de nye opførte Lokaler, Bernstorffs minde, oprettedes her en Skole, hvori Seminariets Elever skulde undervise for at øve sig i praktisk Skolegjerning. Nu hævdedes Skolen i Haagerup, og dette Distrikts Børn maatte alle søge Seminarie-Skolen, hvilket varede indtil 1804, da der igjen kom en Skole ved Haagerup. Seminarie-Skolen stod indtil 1808 alene under Seminariets Kontrol, og i de første Aar gaves Undervisningen ene af dets Elever, men saa blev der klaget over, at Børnene herfra stode tilbage for Sognets andre Skolers, og der ansattes da en dimitteret Seminarist, som fast Lærer her. (3 Følge Reskript af 21 Januar 1806.)

¹⁾ Efter Meddelelse af Lærer Mortensen i B. Naby, samt Ribers Rejsejournal — „Egeria“ 1804.

Af skoleholdende Seminarieelever nævnes:¹⁾

- 1) 1801 H. Wichelsjøe dimitteret 1801.
- 2) J. A. P. Rorf — 1802.
- 3) 1802 Pedersen — 1803.
- 4) 1803 E. Carstensen — 1803.
- 5) J. A. Niels Jagd — 1804.
- 6) 1804 Hans Dinsen, — 1805, og som blev ved at undervise her til 1806, da han blev kaldet til Ludvigsminde.
- 7) 1806 Sandberg — 1807.

Fra 1804 havde Seminarie-Skolen en egen Skolekommission, bestaaende af Godsejeren, Sognepræsten og begge Seminarie-Lærerne.

De, i Følge Reskript af 21 Januar 1806, fastsatte Lærere ved denne Skole vare:

1) N. D. Poulsen, dimitteret 1806, var Lærer her til 1808, da han blev kaldet til Grønderup. (Se senere om ham der).

2) Lorenz Hansen, som derpaa overtog Undervisningen i Skolen, var født i Nordborg paa Als den 24 Decemb. 1788. Faderen var Kæbflager. — Som Elev fra Bernstorffsminde dimitteredes han 1808 med første Karakter. Han var nu i fire Aar Lærer ved Seminarie-Skolen, hvorefter han som Privatlærer og Huslærer opholdt sig paa Holsteinborg, Brændegaard (1815) i Middelfart og paa Christiansdal, indtil han 1826 antoges som Organist ved Brahetrolleborg Kirke og Sanglærer i Sognets Skoler. Denne Virksomhed ophørte 1866, og han døde 1867, efterla-

¹⁾ Seminarie-Skolens Protokol.

dende sig et Legat paa 100 Rd., hvis Anvendelse er anført foran.

3) Izaak Izaakssen, der var Lærer her fra 1812—1816. (Se om ham under Ludvigsminde).

4) Jacob Abrahamson, som derefter fik Ansættelse her, var en Søn af Indsidder Abraham Jacobsen i Mellemhaven, der var Postbærer for Herstabet fra Brahetrolleborg til Odense, derfor ogsaa i Almindelighed kaldet Abraham Post. Sønnen Jacob er døbt den 2den Decbr. 1792 og konfirmeret i Brahetrolleborg Kirke 1807. Fra Skolen giver Sognepræsten ham Bemærkningen „et fortrinligt Barn“. ¹⁾ Hvor Abrahamson opholdt sig de første Aar efter sin Konfirmation, vides ikke, men 1812 kom han hjem fra Kjøbenhavn, hvor han paa kongelig Regning havde modtaget Gymnastikundervisning. Fra Lærere der var han meget fordelagtig anbefalet, og han overtog derfor straks Gymnastikundervisningen for Bernstorffsminde Seminaris Elever. Selv var han Elev ved Seminaret, til han 1814 dimitteredes med Iste Karakter med Udmærkelse. ²⁾ En kort Tid var han Medhjælper hos Degnen Bøde i Vester-Nabn, men det følgende Aar vides han at være Gymnastiklærer ved Seminariet. 1816 blev han Lærer ved Seminarie-Skolen og forblev dette til 1824, ligesom han ogsaa i den Tid forrettede Degnetjenesten ved Brahetrolleborg Kirke. Han synes at have været en Del egenjindig

¹⁾ Brahetrolleborg Kirkebog.

²⁾ Bernstorffsminde Forhandlingsprotokol i Bispearkivet.

og herskesyg og var vist ikke uden Skyld i Seminariets Nedlæggelse.

Abrahamson rejste 1824 til Svanike paa Bornholm, hvor han havde faaet Plads ved Skolevæsenet. Her virkede han i 24 Aar, og „hans Minde som Lærer staaer blandt de første paa Den;“ han blev derfor almindelig savnet ved sin Død. Men Embedets Indtægter vare kun smaa, og hans Aaar derfor ikke gode. 1829 giftede han sig og efterlod ved sin Død 1848 Enke og 5 Børn¹⁾.

Det var i Foraaret 1824, at Seminarie-Skolen havde mistet sin Lærer ved Abrahamsons Vortrejse, og man overdrog Seminariets Forstander Heise at udtage en duelig Seminarieelev til konstitueret Lærer, og han valgte

5) Lorenz Poulsen, som derefter dimitteredes 1825 med 1ste Karakter. Han vedblev at være Lærer her og Degn i Brahetrolleborg Kirke, til Seminariet blev nedlagt, Seminarie-Skolen hævet, og Børnene henviste til Ludvigsminde Skole, — hvilket skete 1826 —; men saa kaldede Grev D. Reventlow ham kort efter til Lærer ved Grønderup Skole. — (Se mere om ham der).

Første Maj 1804 begyndte Undervisning i den nye Skole paa Haagerup Mark, der havde faaet Navnet: Ludvigsminde, og

1. Enevold Christensen var den første Lærer. Han er født 1782 i Larm ved Varde, hvor hans Fader, Christen Christensen, var Gaardejer og Skolelærer. Af tre Sønner var Enevold den ældste. Den næst ældste, Christen, rejste til

¹⁾ Efter Meddelelse fra Abrahamson i Svanike.

Thui, og Klavs, den yngste, fik Faderens nu nedlagde Gaard, hvor han døde som Aftægtsmand 1830. Enevold Christensen blev som ungt Menneske sendt til Bernstorffsminde Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1804. Samme Aar ansattes han ved den nybyggede Ludvigsminde Skole, hvor han dog kun blev til 1806, da han forflyttedes til Krarup. E. Christensen var gift med Sidsel Pedersen og havde fem Børn. I Krarup var han Lærer i 26 Aar og døde, 50 Aar gammel, den 16 November 1832. Sønnen Christian blev hans Eftermand der¹⁾.

2) Hans Dinsen er født i Gammel-Haderslev den 20 Oktober 1781 af fattige Forældre. Faderen var vistnok Rugbrødsbager. Drengen Hans maa have gjort sig bemærket under sin Skolegang; thi, endnu før han blev konfirmeret, ansattes han som Omgangslærer ved en Skole i Agerstovs Sogn. Han fandt en Belgjører i en Møsting, den Gang Embedsmand i Haderslev, senere Minister; det var ham, som bevirkede, at Dinsen erholdt en Friplads paa Bernstorffsminde Seminarium, hvorfra han efter et treaarigt Ophold blev dimitteret 1805 med anden Karakter. Han har været Huslærer hos en Provst Prahl i Jylland; men om dette var før eller efter hans Ophold paa Seminariet, vides ikke. 1806 blev han Lærer ved Ludvigsminde Skole, i hvilket Embede han forblev til første Maj 1817, hvorefter han blev Spisevært for Bernstorffsminde Seminarie's Elever. Nogle Aar senere købte han Arvesæstegaarden Indevæld i

¹⁾ Efter Meddelelse af Lærer Rasmussen i Tarm, samt Krarup Kirkebog

Saagerup for 500 Rbd. og forpagtede Voltinggaard i Kinge Sogn. 1824 forpagtede han tillige Fjellebro i Herringe Sogn. Da Seminariet blev nedlagt 1826, tog han Bolig paa Fjellebro. 1828 afstod han Forpagtningen af Voltinggaard, hvor han aldrig har boet. Fra 1 Maj 1829 afstod han Forpagtningen af Fjellebro og flyttede til Undevæld, hvilken Gaard han solgte 1831, og flyttede derfra 1 Maj 1832 til Barløsegaard, som han havde kjøbt 1830 for 12000 Rbd., men da den var bortforpagtet til 1 Maj 1832, kunde han ikke før tage den i Besiddelse. 1 Maj 1842 flyttede han fra Barløsegaard, som han solgte for 20,000 Rbd., og tog til Saltøfte ved Årsens, hvor han da kjøbte en lille Gaard. 1849 var Dinsen Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, valgt i Årsens. Dinsen var to Gange gift, første Gang den 1 August 1806 med Sofie Bøje — Datter af Kirkesanger Bøje i Nørre-Vyndelse; hun døde uden Børn 1810. Samme Aar, 24 August, giftede han sig med Kathrine Fischer fra Haderslev, der døde 1838 paa Barløsegaard. De havde 8 Børn, hvoraf de 7 ere fødte i Brahetrolleborg Sogn, 3 af disse vare Sønner, af hvilke den ene J. Andreas Dinsen, der har meddelt mig disse Oplysninger, nu er Gaardejer og Skolelærer i Fjellerup ved Årsens. Gamle Dinsen døde i Saltøfte 1855.

Kort Tid efter at Dinsen havde overtaget Bespieningen paa Bernstorffsminde Seminarium, kaldede Greven Lærer

3) Isaaak Isaaaksen fra Kallundborg til Lærer ved Ludvigsminde, hvor han var fra 1817—1824. Bemeldte Isaaak Isaaaksen er født i Sølfum,

Stenløse Sogn paa Sjælland, af Forældrene Izaak Pederfen og Ane Pedersdatter. Faderen var oprindelig Skrædder og boede i Stenløse, indtil han af en Provst Gjellerup blev ansat som Lærer i Børø s. S. 1777, hvorfra han beskikkedes til Skolelærer i Sølsum 1787. Han døde tre Aar efter. Sønnen Izaak var den yngste af fem Søskende; han blev først født omtrent $\frac{1}{2}$ Aar efter Faderens Død og opkaldt efter denne. Som Barn opholdt han sig hjemme hos sin Moder og Stedfader — Moderen havde giftet sig igjen —, men kom jævnlig i Præstegaarden, da hans Moder tit var beskjæftiget med Syning der, og Sognepræsten Billeschau tog sig meget af ham. Efter sin Konfirmation lærte Izaak Skrædderhaandværket i Østfyke, men ved Pastor Billeschaus anbefaling kom han, 18 Aar gammel, uden Forberedelse paa Bernstorffsminde Seminarium. Efter et treaarigt Ophold her dimitteredes han 1811 med første Karakter med Udmærkelse. 1812 blev han ansat som fast Lærer ved Seminarie-Skolen. Dog maatte han en Tid yde Assistanse som Lærer ved Seminariet, efterat Andenlærer Bonde var bleven Møller. Herfor fik han 100 Rd. i Løn. Kun til Aar 1816 var Izaakfen Lærer ved Seminarie-Skolen, da han blev kaldet til Skolevæsenet i Kallundborg. Her var han dog kun et Aar; thi ved Lærer Dinsens Bortrejse fra Ludvigsminde kaldede Greven ham til at overtage denne Skole. Izaakfen giftede sig den 27 April 1816 med Maren Johansdatter af Lydingegaarde. De havde ingen Børn. Han omtales som „en ypperlig Skolelærer, fortrinlig begavet af Naturen

og en utrættelig Arbejder og Samler¹⁾. Han skal have været „hellig“, ligesom han ogsaa befattede sig med at skrive „religiøse Bøger“. En tærende Brystsygdom lagde ham i Graven 7 April 1824, ifkun 34 Aar gammel. Enken, der en Tid havde sit Ophold paa Trolleborg, giftede sig igjen 1828 med Lærer Lund i Hillerslev Skole og, efter dennes Død 14 Novbr. 1832, med Estermanden Rastrup. Hun døde i Hillerslev Skole den 18de April 1869²⁾. Af Isaaksens fire Søskende blev Broderen Peder opdraget paa Opfostringshuset i Kjøbenhavn og lærte fiden at være Guldsmed. Han drog til St. Pedersborg, hvor han giftede sig og tjente efter Sigende en Formue paa 40—50,000 Rd., ja han skal som Guldsmed endog have arbejdet for den russiske Kejser. Tillige var han Formand for en Knapfabrik. Han døde 1816. En Søstersøn af Isaaksen er nu Skolelærer i Søllerød ved Roskilde³⁾.

4) Peder Madsen Bonde⁴⁾ blev Ludvigsminde Skoles fjerde Lærer. Han er født 1796. Faderen var Husmand Rasmus Madsen i Nybo, Brahetrolleborg Sogn. Efterat Peder havde faaet god Undervisning i Grønderup Skole og var konfirmeret, kom han i Huset hos Halbroderen R. Bonde, Andenlærer ved Verustorffsminde Seminarium. Her nød han Forberedelse til Optagelse paa Seminariet, og 17 Aar gammel blev han Elev paa dette. Forberedelsen og

1) Brahetrolleborg Kirkebog.

2) Hillerslev Kirkebog.

3) Efter Meddelelse fra Lærer C. E. Hansen i Stenløse.

4) Oplysninger fornemmelig meddelte af Slægtninge.

Opholdet hos Broderen, hvor han forblev til sin Dismission, var frit. 1815 forlod Peder Bonde Seminariet med første Karakter. Nu var han først Huslærer paa Bramstrup ved Odense, derefter omtrent to Aar i lignende Virksomhed paa Elvedgaard hos Wedel Simonsen, i hvis Hus han nød særdeles meget godt. Et fortrinligt Bibliothek, der stod til hans Afbenyttelse, og Omgang med dannede Mennesker havde en forædlende Indflydelse paa den unge Mand's hele aandelige Udvikling. Senere var Bonde en kort Tid Huslærer i Næsbjoved Mølle ved Odense og ansattes derefter ved Jensen-Hansens Privatinstitut i Odense, hvor han var Lærer, da han 1824 blev kaldet til Ludvigsminde. Her virkede han kun faa Aar, men var meget agtet og elsket saavel af Forældrene som Børnene. Præsten kalder ham „en højt fortrinlig Skolemand og et udmærket, agtværdigt Menneske, agtet og yndet af alle, som vidste at skjønne paa hans sjældne Værd“¹⁾. — Han døde af smitsom Sygdom 24 Oktober 1829, 33 Aar gammel. Bonde var gift med Ane M. Christine Rasmussen, der var født i Nærheden af Graasten. Hendes Forældre kom senere til at eje Nybøllegaard paa Fyn. Ved Bonde havde hun et Barn, en Søn der kun var 1/2 Aar gammel, da hans Fader døde. Denne Søn er nu Lærer i Ellinge ved Nyborg. Bondes Enke fik efter sin Mand's Død Opholdet paa Bernstorffsminde ledigstaaende Seminariebygning, hvor hun døde 1834, 38 Aar gammel.

5) Sander Førgensen Nissen var født 1796

¹⁾ Brahe:rollebog Kirkebog.

i Askeballe=Skov paa Als, hvor hans Fader var Gaardmand. Ogsaa han var Elev paa Berustorffsminde, hvorfra han dimitteredes 1818 med første Karakter. Han blev nu Huslærer for Kammerjunker Major von Bardenfleth's Børn paa Harritslevgaard ved Bogenfse, i hvilken Virksomhed han forblev til 1821. Derefter var han Hjælperlærer hos Kirkesanger Werdmester i Horne fra 1821 til 1825, hvilket Aar han kaldedes til Skolelærer og Kirkesanger i Espe, hvor han forblev i 5 Aar. 1830 blev han kaldet til Ludvigsminde, hvor han var Lærer til 18 September 1842, da han døde, kun 46 Aar gammel. Han var gift med Dortehea Kirstine Werdmester — Datter af Degnen i Horne —. De havde fire Sønner¹⁾. Nisjen bedømmes af sin Sognepræst „som en fra Aandens og Hjertets Side lige udmærket Mand, derfor var han højt agtet og elsket af alle, der kjendte ham“²⁾. „Han skal have været en dygtig, nidkjær og streng retfærdig Lærer, som helligede sit Embede alle sine Kundskaber og Kræfter“. Og skal han have været i Besiddelse af mere end almindelig Kjendskab til Mathematik, som han og var hjemme i Fransk og Italiensk. Enken fik af Greven anvist Bærelser paa den ledigstaaende Seminariebygning, hvor hun opholdt sig til sin Død 1856. For femte Gang var nu Ludvigsminde Lærer og Kirkesanger Embede ledigt i Løbet af 38 Aar, og Greven kaldede

6) Rasmus Førgensen, den Gang Lærer og

¹⁾ Efter Meddelelse af Inspektør Nissen i Jetsmark.

²⁾ Brahetrollebog Kirkebog.

Kirkefanger i Sandholts-Lyndelse. Han var født 1813 den 14 Septbr. i Fraugde-Kjærby ved Odense, hvor Faderen, Jørgen Rasmusen, var Fæstegaardmand paa Vejrupgaard's Gods. Som den yngste af 7 Søstende maatte Rasmus ofte være hjemme og hjælpe Moderen, men det skete da tit, at denne kunde finde ham fordybet i Læsning i en eller anden gammel Krønike, som hans Fader, der efter den Tid var en vel opløst Bonde, ejede. Rasmus maatte ogsaa undertiden med til „Hovning“ paa „Gaarden“, enten som Bloddriver, Kjøredreng eller Gartnerens Medhjælper. Til det Bondearbejde havde han imidlertid ingen lyst, hvorimod hans Hu stod til Læsning og aandelig Syssel, derfor blev han 1828 i en Alder af 15 Aar sendt til Skaarup, hvor han antoges som Elev paa Seminariet. Her var han noget over et Aar, men sendtes saa af den daværende Forstander, Amtsprovst Wedel, til Oxendrup for som Hjælperlærer at besørge Kirkefanger- og Skolelærerembedet for den gamle Lærer Birch Møller, hos hvem han forblev i 1½ Aar. — Drevent dels af indre Lyst, dels af andres Tilskyndelse rejste han til Odense for at betræde den videnskabelige Bane. Her nød han velvillig Undervisning af flere af Kathedralskolens Lærere, samt Pastor Westergaard og Kateket Borch, og med Flid arbejdede han trøstigt paa sin Uddannelse indtil Aaret 1835. Paa den Tid vare hans Penge næsten opbrugte, og Soldatertjenesten stod for Haanden, saa han maatte slaa ind paa Lærervejen igjen. Til den Ende nød han Forberedelsen hos Kateket Borch og erholdt under hans Vejledning praktiske Øvelser paa Borgerkolen i

Odense, ligesom det ogsaa blev ham betroet at undervise 4—6 Timer daglig paa Sørensens Realinstitut. Paa Hollufgaard i Nærheden af Odense var imidlertid en Huslærerplads bleven ledig, hvilken han erholdt, og medens han var her, underkastede han sig Dimissionseksamen ved Skaarup som Privatist i Juni 1836 og fik første Karakter. Paa Hollufgaard forblev han til 1840. Medens han var i Odense, hændtes det, at Prins Christian lod ham opsøge; thi han havde lagt Mærke til Jørgensens sjældne Sangstemme for flere Aar siden, da denne var Elev paa Skaarup, og nu faaet at vide, at han opholdt sig i Odense. En af de kongelige Sangere blev sat til at prøve hans Stemme og Dre, og at denne havde vundet Allerhøjestes Tilfredshed, er sandsynligt; thi han bød Jørgensen 200 Rbd. straks, samt frit Ophold i Kjøbenhavn ved en Synge-skole, hvis han vilde ofre sig for Sangen, men han havde den Gang endnu ikke opgivet Haabet om at blive Theolog, og han frabad sig den høje Gunst. Imidlertid havde det sin store Nytte for ham; thi han blev ved den Lejlighed bemærket i Odense, og „det musikalske Selskab“ optog ham i deres Kreds, og her tilbragte han, der elskede Musik og Sang højt, mange lykkelige Timer, ligesom ogsaa Omgangen med dannede Mennesker havde en foræblende Indflydelse paa ham. 1840 blev Jørgensen antaget som Hjælpe-lærer i Sandholts-Lyndelse hos Skolelærer Jacobsen og fik efter dennes Død 1841 Embedet. Dog forblev han her kun en kort Tid, thi 24 Oktober 1842 kaldede Grev Detlev Reventlow ham til Kirkesanger og Lærer ved Ludvigsminde, hvor han virkede i 27 Aar

med megen Flid og Eyst. En af hans Foresatte giver ham følgende Vidnesbyrd: „Endskjøndt Hr. Jørgensen er af Omstændighederne bleven tvungen til at opgive et hjært Ungdomsønske om den højere Landsuddannelse, har dog den af ham i nogle Aar betraadte studerende Vej ikke været uden Udbytte for ham, ligesom baade den hos ham engang vakte videnskabelige Interesse stedse senere er bleven bevaret, saa at han er vedbleven i flere Retninger selv at uddanne sig i sin Fritid, saaledes har han ogsaa derfor medbragt for sin Virksomhed i Skolen den større Landsfrihed og Bøjelighed, som giver Lethed og Sikkerhed til at bevæge sig som Docent og Eksaminator i de forskjellige Skolediscipliner, og som i Forbindelse med den Alvor og Eyst, hvormed han omfatter sin Gjerning, og den Mildhed, der er udbredt over hans Væsen, gjør ham til den fortrinlige Lærer, der ligemeget ved at vinde Børnenes Opmærksomhed for de forskjellige Læregjenstande og deres Kjærlighed og Hengivenhed for hans egen Personlighed“.

Ved Siden af sin Virksomhed som Lærer underviste Jørgensen unge Mennesker, hvoraf en stor Del gik som Elever til Landets Seminarier, især Skaarup. Jørgensen var to Gange gift. Første Gang 1841 med Jørgine Caroline Jacobsen — Datter af Skolelærer Jacobsen i Sandholts-Lyndelse. De havde fire Sønner, af hvilke to bleve Lærere, en døde ung som Forvalter, og en blev Gartner. Moderen døde 1848, og Jørgensen giftede sig anden Gang med Birgithe Dorteaa Pedersen, født paa Ny-Egneborg 1803, hvor Faderen var Forpagter. Da Jørgensen havde været

Lærer ved Ludvigsminde i 20 Aar, blev der ham af Distriktets Beboere overrakt en meget værdifuld Gave, bestaaende i forskjellige Sølvgjenstande, som Udtryk for deres „Erfjendtlighed“ af hans Virksomhed. Ogsaa Kongen hædrede Jørgensen, i det han den 28 Juli 1869 benaadede ham med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Jørgensen var Bestyrer af Brahetrolleborg Sognebibliothek og oprettede Brahetrolleborg Sangforening, som han ledede, til han blev syg. Han var Ejer af en Parsel paa $7\frac{1}{2}$ Tdr. Land fra Gaarden Aldershvile i Brændelydinge (kjøbt for 1100 Rd.) Omfider var ogsaa hans Livskraft udtæret, og i de sidste Aar havde han maattet holde en Hjælpelærer; men Sygdommen greb om sig, og 21 August 1869 endte han sit jordiske Liv, $56\frac{3}{4}$ Aar gammel¹⁾.

7) Carl Frederik (Frik) Jørgensen, en Søn af den forrige, blev Eftermanden. — Han er født i Ludvigsminde Skole den 15 Juli 1844, blev forberedt hjemme, var 1860 en Tid Medhjælper hos Lærer Rastrup i Hillerslev, optoges paa Skaarup Seminarium 1861 og dimitteredes 1864 med anden Karakter. Han var derefter et Aar Hjælpelærer i Simmerbølle paa Langeland, fra 1865—69 Lærer ved Skolen i Rynkeby i Ringe Sogn og kaldedes af Biskoppen i Odense den anden November 1869 til Lærer ved Ludvigsminde. Jørgensen købte for 3000 Rd. den Parsel af Aldershvile, som Faderen havde ejet.

Den første Andenlærer ved Ludvigsminde blev

¹⁾ Uddrag af hans efterlattede Papirer.

Jens Carl Frederik Michelsen, som er født den 13 Januar 1849 i Rudkjøbing, hvor Faderen var Bager. — Han blev forberedt til Lærervirksomheden, dels i sin Fødeby og dels i Alløbølle Skole paa Langeland, hvor han opholdt sig som Medhjælper i et Aar. Derefter optoges han paa Skaarup Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1869 med første Karakter. I et halvt Aar var han Huslærer hos Pastor Lund i Tryggeløv paa Langeland og blev saa 6te Marts 1870 antaget som Hjælperlærer ved ovennævnte Alløbølle Skole, hvor han forblev, indtil Salling Herreds Skoledirektion 15 Maj 1872 kaldede ham til Undenlærer ved Ludvigsmind Skole.

B. Gjerup Skoledistrikt.

18 December 1783 indviedes den nye, grundmurede Skole, som var opført paa Gjerup Bys Grund, og dens første Lærer blev

1) Christian A. Schmidt, som var her fra 1783—1787, da han forflyttedes til Grønderup. — (Se om ham der).

2) Joh. H. Både var derefter Lærer fra 1787—1789, hvilket Aar han forflyttedes til Haagerup, blandt hvis Lærere han omtales.

3) Hans Simonsen fra 1789—1799. Han var en meget begavet og kundskabrig Mand. I Fjerdingaarskriftet „Egeria“ siger Pædagogen Riber om ham: „Simonsen er en Mand, med et herligt, lyst Hoved, mange Kundskaber og megen Varme. Han svarede aldeles til mit Ideal af en fortræffelig Skole-

holder". Simonfen ansaa ikke sin Gjerning afluttet indenfor Skolens Mure, men deltog med kraftig Haand i de storartede Arbejders Udførelse, som Udskiftningen førte med sig. Han gif Bønderne tilhaande ved den nye Ordning, underviste dem i et forbedret Agerbrug, opfordrede til Indhegning og Udgrøftningen af Jorden, hjalp til med Fattigvæsenets Ordning og lignende Forretninger. Han giftede sig 20 Oktob. 1789 med Bibicke Malergardes¹⁾.

Simonfen, der levede i et meget fortroligt Forhold til Distriktets Beboere, kunde ikke altid modstaa det fristende i de hyppige Aftengilder med disse og nød ved slige Lejligheder ofte mere end gavnligt. Om dette har været Aarsag til hans Afrejse fra Trollebørg Sogn, hvor han havde erhvervet sig et hæderligt Navn og havde været betroet mange Børn fra fjerne Steder til Undervisning, vides ikke. Maaffe den daarlige Skoleløn, der i hin Tid stod over med Ellekrat og andre Buskvækster ogsaa har bidraget til, at han, saavel som Formændene, ikke blev gammel i dette Embede, det er ikke usandsynligt, da det er en bekjendt Sag, at Gjerup Skoles første Lærere vare misfornøjede med Jordlodden. Simonfen drog til Kjerteminde, hvor han formodentlig blev ansat ved Skolevæsenet²⁾

4) J. Friederichsen blev Eftermanden. Han er født i Landsbøen Lvede i Hålsted Sogn under Grevskabet Christianshøde paa Laaland den 29 Septbr.

¹⁾ Brafetrollebørg Kirkebog.

²⁾ Efter Meddelelse af N. Nasmusjær.

1779. Faderen Fr. W. Friederichsen var Husmand og Skrædder. Som Barn gik J. Frederichsen i Abbed Skole i Stoffemark Sogn, og han maa vistnok have udmærket sig som Skoledreng; thi en Grev Knuth, formodentlig fra Knuthenlund, som ligger der i Sognet, tog sig af ham og befestede hans Ophold paa Bernstorffsminde, hvorpaa han dimitteredes 1799. — Kort efter blev han kaldet til Gjerup Skole, hvor han ankom 12 November s. A. Her var han imidlertid kun Lærer til 1801, da han forflyttedes til Tranekjær Skole paa Langeland, hvor han virkede som Lærer til 1847 og ved sine udmærkede Evner og sin store Dydighed erhvervede sig megen Anseelse. — Han var gift med Elisabeth Charlotte Hjorteberg. De havde to Børn, en Søn og en Datter. Hans Enke døde 1869.

5) Peder Nicolaj Lagoni var født den syvende September 1775 i Hyrup, Bestofte Sogn, Haaderslev Amt, hvor Faderen var Gaardejer. — Efterat have nydt en god Undervisning i sin Barndom og var bleven vel forberedt, antoges han som Elev paa Blaagaard Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1799 med første Karakter. 1801 kaldedes han til Lærer ved Gjerup Skole, hvor han virkede i over 47 Aar¹⁾. Lagoni var en ualmindelig dygtig Mand, der ret var greben af den Aand, som gik gjennem det reventløse Skolevæsen, og han underviste derefter, hvorfor ogsaa hans Undervisning var livfuld, grundig og praktisk. Mange bleve de taknemmelige Elever fra fjeru og nær, der høftede Gavnet heraf, og med en vis Stolthed

¹⁾ Efter Meddelelse af Agent Lagoni paa Stensgaard.

nævnes „gamle Lagoni“ af disse som den, der var deres Lærer. Paa en egen Maade vidste han ved sit djærve og dog viidende Væsen at drage Barnet til Lærer og Læregjenstandene. Hans Foresatte ærede og agtede ham højt, og om den Pris, de satte paa ham som Lærer, vidue de anerkjendende Gjæringer, som de vidste imod ham¹⁾, blandt andet derved, at Sognepræsten paa Skolekommissionens Begne den 9de Juli 1805 kjøbte og henlagde til Gjerup Skole en Jordlod paa 3—4 Tdr. Land for at bøde paa den øvrige Jords daarlige Bonitet²⁾. Lagoni giftede sig 1800 med Frederikke Christiane Mechlenborg, en Datter af Provost Mechlenborg i Vestoft. De havde otte Børn, seks Sønner og to Døttre. — Af disse blev en, Otto, senere Lærer i Grønderup, en anden, Peder Frederik, drev i sin Tid en meget stor Forretning i Faaborg som Kjøbmand, senere folgte han denne og forpagtede Stensgaard. 20 Maj 1848. bøde Peder Nicolaj Lagoni efterat have været Enkemand nogle Aar. De fire sidste Aar holdt han sig en Medhjælper, men deltog selv med Liv i Undervisningen, da han beholdt sin Lands- og Legemskraft lige til sin Død.

6) Bendix Michael Simonsen er født den 14 Oktober 1820 i Leert, Sommersted Sogn i Sønderjylland, hvor hans Forældre vare Bønderfolk. Hans Barndom og første Ungdom henrandt paa de sønderjydske Sletter, hvor han i Sognets Skole nød Undervisningen af den i sin Tid som „Vejrprofet“

¹⁾ Meddeelt af tidligere Elever.

²⁾ Brahamrolleborg Birks Skjædeprotokol Nr. 1.

bekjendte Degn i Sommersted, A Kloster. Da han havde Lyft og Anlæg til Læringjerning, blev han efter sin Konfirmation antaget til Forberedelse ved Mangstrup Skole i et Aar fra Maj 1836. Videre Uddannelse modtoges 1838 i Haderslev og 1839 i Stursbøl. Derefter antoges han som Elev paa Skaarup Seminarium, hvorfra han 1842 dimitteredes med anden Karakter. Straks derefter modtog han Plads som Huslærer paa Bjørnemose ved Svendborg og forlod denne Plads i Efteraaret 1844 for at overtage Hjælpelærerpladsen hos den alderstegne Lærer Lagoni i Gjerup Skole. I denne Stilling vandt han snart Børnenes Kjærlighed og Hengivenhed, Beboernes Tillid og sine Forefatters Tilfredshed og Agtelse. Dette Forhold gav sig tydelig tilkjende ved Lærer Lagonis Død i Maj 1848, da ikke blot Beboerne, men ogsaa Børnene, henvendte sig til Grev Detlev Reventlov om at maatte beholde Simonson, et Dnske, som ogsaa blev opfyldt, idet Greven under 10 Juni s. A. kaldede ham til Lærer ved Gjerup Skole. Her virkede han som saadan i 27 Aar med megen Iver og erhvervede sig taknemmelige Venner, der vidste at slette hans Virksomhed; derom vidner den værdifulde Gave, de skænkede ham den 28 Oktober 1869. Simonson fik Tid efter anden flere Tillidshverv, saaledes var han Repræsentant for Faaborg Sparekasse, Sogneraads Formand, Formand for en Assuranceforening, Skytteforeningsformand m. m. Som den gemyttlige Mand var han altid vel set baade mellem Standsfæller og andre, da han altid forstod at holde den glade Stemme vedlige. — Efterat have været svagelig i nogle Aar, hvorfor

han maatte holde Hjælpelærer, hensov han den 8de December 1871. Simonfen giftede sig 1848 med Anna Adamine von Bülow, Datter af Proprietær von Bülow til Skovlyst ved Svendborg. — Bedstefaderen var Oberst von Bülow. — De havde 7 Børn, 6 Sønner og 1 Datter. Enken bor paa et lille Enkesæde, Simonfen har bygget, kaldet Fredenshjem¹⁾.

7) Mads Jørgensen Krog blev Eftermanden. Han er født den 12 Oktober 1844 i Haagerup, hvor Faderen, Gaardmand Jørgen Madsen, bor. Mads blev forberedt til Seminariet dels af Lærer Jørgensen i Ludvigsminde og dels af Lærer Klausen i Sørup ved Svendborg. Som Præparand holdt han en Tid Skole paa Avernæs. Efter et treaarigt Ophold paa Skaarup Seminarium dimitteredes han 1866 med anden Karakter. Han var en Tid Huslærer paa Biskøp, blev 1868 kaldet til Undenlærer i Gjerup og rykkede ved Simonfens Død op som Førstelærer.

Undenlærerne ved Gjerup Skole.

- 1) Mads J. Krog — se foran —.
- 2) Niels Chr. Fr. Pedersen, en Søn af Gartner P. N. Pedersen i Diernisse ved Faaborg, er født den 14 Januar 1848. Han naaede uagtet Forældrenes Uformuenhed at erholde Midler til at modtage Undervisning for og blev 1865 Elev paa Skaarup Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1868 med anden Karakter. Nu var han en kort Tid konstitueret Lærer i Rattersø under den derværende Lærers Indkal-

---

¹⁾ J Følge hans efterladte Papirer.

delse til Militærtjeneste, siden i to Aar Hjælpe lærer paa Thors hos Pastor Sørensen, derefter Hjælpe lærer hos Skole lærer Simonsen i Gjerup og fra 1 Maj 1872 Unde lærer ved samme Skole.

C. Grønderup Skole distrikt.

Grønderup Skole byggedes vistnok 1784.

1) Lars Michael Zeuthen, Skolens første Lærer, blev kaldet til Krarup 1786

2) Christian August Schmidt forflyttedes her til fra Gjerup Skole. Han er født i Lysabbel paa Als 1748. Efter at have tilbragt sin Ungdom til Konfirmationen hjemme hos Forældre ne, tjente han hos en Præst i nogle Aar, til sidst som Aolskarl. Siden var han Soldat i to Aar, lejede derpaa en anden i sit Sted og anvendte nu sin Tid om Vinteren til at holde Skole og om Sommeren til at opmaale Jorder, hvilket han tildels havde lært af en Degn den Vinter, han blev konfirmeret. 1781 kom han paa Seminariet i Kiel, underholdt derovre af Grev Ludvig Reventlow paa Brahetrolleborg, og 1783 blev han Skoleholder i Gjerup, hvor han var i tre Aar. „Han var en i flere Henseender eksemplarisk Mand, hvis Forhold vidne om Orden og Retfærdighed“¹⁾. Ved Siden af sin Virksomhed som Skoleholder i Grønderup havde han altid et Antal af 10 til 20 unge Mennesker hos sig, der nød særlig Undervisning og Opdragelse, hvilken for en stor Del rettede sig efter den Livsvirksomhed, de agtede

¹⁾ Brahetrolleborg Kirkebog.

at vælge i Fremtiden. „Den værdige Lærer Schmidt, som har dannet mange duelige unge Mænd til nyttige Borgere, fortjener at nævnes med Højagtelse“¹⁾). At Schmidt var en anerkjendt dygtig Mand, derom vidner, at Kronprinsen ved en Lejlighed forærede ham en Guldmedallie. Der fortælles, at dette foranledigedes af følgende: En Dag, da Kronprinsen, som opholdt sig i Besøg paa Brahetrolleborg, var spaseret ud paa egen Haand, kom han forbi Grønderup Skole. Han fik Lust til at høre, hvorledes Undervisningen dreves der, og gik derfor ind og bad Schmidt, som ikke kjendte ham, men antog ham for en af Grevens Fremmede, der interesserede sig for Skolevæsenet, om at maatte høre paa Undervisningen. Schmidt indvilligede gjerne heri, men fortsatte forøvrigt sin Undervisning uden at tage videre Hensyn til den fremmede Herres Nærvarrelse. Da Prinsen havde hørt paa ham i nogen Tid, bevidnede han ham sin Anerkjendelse, dog uden at give sig tilkjende, og gik saa tilbage til Brahetrolleborg. Kort efter sendte han Guldmedallien til Schmidt. Schmidt var gift tre Gange. Første Gang med Trine Andersdatter, som allerede var hans Kone, før han kom paa Seminariet i Kiel, men, da hun senere blev sindssyg, saa Schmidt sig nødsaget til 1793 at søge Skilsmisse. — Han giftede sig paany med Sophie Elisabeth Vinkilde fra Haagerup Præstegaard hun døde imidlertid 1796, efterladende to Døttre. For tredje Gang giftede Schmidt sig, og det med Kirsten Christoffersdatter fra Brahetrolleborg; hun overlevede ham. Med hende

¹⁾ Hjerdingaarskriftet „Egeria“ 1804.

havde Schmidt fem Børn. Medens han var gift med denne sin tredje Kone, døde hans første, som han altid havde sørget meget omhyggeligt for¹⁾. — Schmidt var en velhavende Mand, thi, foruden at han til sin første Kones Barn havde maattet afstaa en Del, ligesaa til den andens, saa efterlod han sig 4—500 Rd. paa Rente. Hele hans Bo var anslaaet til 1946 Rd. Bærbi. Han var Medinteressent i Hammerværket ved Grønderup, i det han deri havde indskudt 140 Rd.²⁾. Schmidt maatte udstaa haarde Prøvelser, hvilke han bar med Rolighed og Gudhengivenhed. 3 tre Fjerdingaar var han sengeliggende, da en Kræftbøld havde angrebet hans ene Fod. Først maatte han udstaa en pinlig Operation, og siden blev hans Ben affat. — Endelig gjorde Døden Ende paa hans haarde Lidelser den 26 Juli 1807. Endnu bor Mindet om denne Hædersmand i taknemmelig Erindring hos hans Elevers Efterkommere.

Hans efterladte Enke havde en Tid Opholdet paa Brahetrolleborg, senere i Fisserhuset, den nuværende Gartnerbolig.

3) Niels Olsen Loufen var født i Rangstrupgaard i Haderslev Amt. Han blev antaget som Elev paa Bernstorffsminde Seminarie 1803 og dimitteredes 1806 med første Karakter med Udmærkelse. 1807 ansattes han som Lærer ved Grønderup Skole, hvor han virkede i 20 Aar, modtagende følgende Vidnesbyrd af sin Sognepræst: „Han var en i sit Fag

1) Brahetrolleborg Kirkebog.

2) Skifteprotokollen i Provstearkivet.

høist sjælden Mand, der forenede Grundighed med en ualmindelig Klarhed og Inderlighed i Foredraget. Han levede og virkede i en ualmindelig Grad for sin Skole til kjendelig Velsignelse for Ungdommen, derhos var han en udmærket retskaffen og eksemplarisk Mand, som var yndet og agtet af alle uden Undtagelse". Han blev derfor ogsaa hædret med Dannebrogstegnet. Loufsen giftede sig 1809 med Maren Nielsdatter, Indsibder Niels Rasmussens Datter af Svanninge. De havde ingen Børn. Han døde 5te Juni 1827 efter 18 Ugers Sygdom. Enken tog til en Slægtning i Møllehaven, hvor hun døde¹⁾.

4) Lorentz Povlsen blev Loufsens Eftermand. Han var født 27 September 1804 paa Dpdrup, en Gaard i Angel. Som Barn gik Lorentz i Skole hos en Lærer i Nærheden af Flensborg, af hvem han ogsaa senere blev forberedt, indtil han optoges som Elev paa Seminariet Bernstorffsminde, hvorfra han dimitteredes 1825 med første Karakter. Povlsen kom i Lærervirksomhed allerede før sin Dimission; thi, da Lærerpladsen ved Seminarie- Skolen i Foraaret 1824 var bleven ledig paa Grund af Abrahamsøns Afrejse til Svanke, og man overdrog Forstander Heise at udtage en duelig Seminarieelev til konstitueret Lærer, valgte han Povlsen, der saa forblev her fast ansat efter sin Dimission til Seminariets Nedlæggelse og Seminarie- Skolens Ophævelse 1826. I den Tid forrettede han Degnetjenesten i Brahetrolleborg Kirke, hvad jo den Gang paalaa Seminarie- Skolens Lærer.

¹⁾ Tilbels efter Brahetrolleborg Kirkebog.

Efter dennes Dphør var Povlsen først $\frac{1}{2}$ Aar Privatlærer i Bogenſe, men ansattes derfra ved Borgerſkolen i Kiel, fra hvilken Virksomhed han dog allerede i August 1827 forflyttedes, da Grev Reventlow kaldede ham til Grønderup Skole¹⁾. Hans Arbejdstid her blev imidlertid ikke længe, thi kun paa ottende Aar nåede denne Skole Gavn af hans Nidkærhed og Dygtighed, men han naaede at gjøre sig agtet og elſket, og Mindet om hans smaa Vandringer i Børnernes Selskab for at give disse gennem Veskuelſen et Indblik i Naturens Hemmeligheder ſtaar endnu friskt hos hans tidligere Elever, der derved fik et sundt og klart Blik paa mange af Skabningernes Ejendommeligheder til Nytte og Glæde for en senere Alder. Sognepræsten bedømmer ham ſom „en duelig Skolelærer, særdeles nidkær i ſit Kald og derhos et hjærligſindet Menneske“²⁾. Povlsen giftede ſig 11 Juli 1828 med Sophie Dorthie Bonde, en Datter af Rasmus Bonde i Trolleborg Mølle. De havde ingen Børn. 23 April 1835 døde Povlsen, ikkun 30 $\frac{1}{2}$ Aar gammel. Hans Enke giftede ſig ſenere med Møller Schwensen fra Valle Mølle. De overtog nogen Tid efter Trolleborg Mølle, hvor Schwensen døde 1866, og Enken er nu Fæſter af Møllen.

5) Otto Chriſtian Fred. Lagoni fik derefter dette Embede. Han var en Søn af Lærer P. N. Lagoni ved Gjerup Skole, hvor han var født den 2. November 1806. — Da han yttrede Lyſt til at blive

1) Efter Meddelelſe fra Stægtninge.

2) Brahetrolleborg Kirkebog.

Lærer, kom han paa Bernstorffsminde Seminarie, hvorfra han efter et toaarigt Ophold dimitteredes 1826 med første Karakter? — Nu var han i nogle Aar Lærer hos adskillige Familier i Tvedestrand i Norge, hvor han blev bekendt med Edle Holm, som 11 Juni 1835 blev hans Hustru, efter at han kort før var kaldet til at være Lærer ved Grønderup Skole. I 31 Aar arbejdede han her med megen Flid, Lyst og Dygtighed, hvorfor ogsaa hans Virksomhed blev paaskjønnet. Saaledes blev han i Efteraaret 1863 benaaded med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, og faa Uger efter overrakte Distriktets Beboere ham et Gulduhr som Udtryk for deres Tak. Lagoni havde 7 Børn, 3 Sønner og 4 Døttre.

Efter hans Død fik Eukens Ophold hos en af Sønerne, der er Kjøbmand i Sarup ved Afsens¹⁾.

6) Hermann Christian Henrik Helsing er født i Svendborg 1834, hvor Faderen Christoffer Mortensen Helsing, gift med Rachel Christine Bendixen, var ansat ved Toldbæsenet. Hermann nød Undervisning i Svendborg Skole og kom efter sin Konfirmation 1849 i Forberedelse hos Lærer Saul i Frørup ved Nyborg. 1851 blev han Elev paa Skaarup Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1853 med første Karakter. — Nu var han i et Aar Hjælperlærer i Svindinge ved Nyborg, derefter i fire Aar Andenlærer og Organist ved Tved Skole udenfor Svendborg. — 1858 kaldedes han til Lærer i Svendborg, og paa ottende Aar underviste han i den derværende Real-

¹⁾ Efter Faaborg Avis.

skole, indtil Salling Herreds Skoledirektion 1866 kaldede ham til Lærer ved Grønderup Skole og Organist i Brahetrolleborg Kirke. — 1862 giftede han sig med Agnete Hansen, Datter af Skibskaptajn H. Hansen fra Svendborg. De have to Børn, 1 Søn og 1 Datter.

Bed nu til Slutning at kaste Blikket tilbage paa de mange Mænd, som have arbejdet i Brahetrolleborg Sogns Skoler, kan det ikke undgaa vor Opmærksomhed, at de fleste af dem have været begavede, kundskabsrige og dygtige, og at de have arbejdet for deres Livsopgave med den Kraft, der fremkommer ved Troen paa Opgavens Storhed, med den Kjærlighed og det Haab, der forjætter gode Frugter. — Det var den Kjærlighedens Aand, der udgik fra de ædle Grever Reventlow, som overalt viste sine velsignelsesrige Frugter, og som var den virksomme Opmuntrer for Lærerne til at arbejde med frejdigt Mod.

Det være vort Haab, at den gjensidige Agtelse og Kjærlighed, som altid her har været tilstede mellem Godsejer og Beboere, mellem Skolens Tilhængsmænd og dennes Lærere, stedse maa vedblive, saa den kan bære Vidne for kommende Slægter om, hvordan den philanthropiske Aand var, som fra først af byggede de reventlow'ske Skoler.

Label

over Degnene og den krolleske Skoles Lærere.

Degnene.		Lærerne.		
	Side		Side	
1588	Nasmus Hansen	3	1693 Niels Hansen	22
1589	Johannes	—	Jacob Jensen	—
	en ukjendt	—	1734 Adam Kock	23
1661	Peder Pedersen	—	Jens Jacobsen	—
1690	Peder Nielsen Suel	4	1746 David Jansen	—
1727	Christian Faber	7	1746—1762 Niels Chr Faber	—
1740—1776	Niels Christiansen Faber	—	1762—1783 Hans Chr. Møtmark	—
1776—1816	Hans Chr. Møtmark	8		
1816—1824	Jacob Abrahamson	14		
1824—1826	Lorenz Povlsen	—		
1826—1829	Peder M. Bonde	—		
1830—1842	Sander J. Nissen	—		
1842—1869	Nasmus Jørgensen	—		
1869	Carl Fr. Jørgensen	—		

Tabel

over de reventlowske Skolers Lærere.

Nordlige Distrikt.		Vestlige Distrikt.	Sydlige Distrikt.
Haagerup Skolen.		Gjerup Skolen.	Gronderup Skolen.
1783—1789 <i>H.</i> Grifsen	Side 61	Side	Side
1789—1798 <i>J. H.</i> Pade	— —	1783—87 <i>C.</i> Schmidt 76	1786 <i>L. M.</i> Zeuthen . 82
Seminarie Skolen.		Ludvigsminde.	
1801 <i>H.</i> Bichelsjø	} Seminarielever (S. 63.)	1804 . 6 <i>C.</i> Christensen 65	1787—1807 <i>C.</i> Schmidt. 82
1802 <i>P.</i> Koch		1806—17 <i>H.</i> Dinsen . 66	1807—27 <i>L.</i> Poulsen . . . 84
1803 <i>C.</i> Charstensen		1817—24 <i>J.</i> Sjaaksen 67	1827—35 <i>L.</i> Povlsen . 85
1804 <i>N.</i> Nagd		1824—29 <i>P.</i> Bende . 69	1835—66 <i>D.</i> Lagoui . 86
1804 <i>H.</i> Dinsen		1829—42 <i>S.</i> Nielsen . 70	1866 <i>H.</i> Felsing 87
1806 <i>S.</i> Sandberg		1842—69 <i>N.</i> Jørgensen 71	
1806—8 <i>N.</i> Poulsen	} Seminarilærere (S. 63—65.)	1869 <i>F.</i> Jørgensen . . 75	
1808—12 <i>L.</i> Hansen			Andenlærere siden
1812—16 <i>J.</i> Sjaaksen			1868—72 <i>M. J.</i> Krog
1816—24 <i>A.</i> Abrahamson		Andenlærer siden	1872 <i>N.</i> Pedersen . . 81
1824—26 <i>P.</i> Povlsen		1872 <i>C.</i> Michelsen . . 76	

Tillæg og Rettelser.

Side 4. Degnen Peder Nielsen Inel var en Søn af Orbæk Præst Niels Clausen Juel. Peder Nielsen havde en Søster, der var gift med Forpagter Lavrids Henriksen paa Pilegaard. Hos dem var en anden Søster, som 1681 fødte et Barn i Dødsmaal. Da det blev opbaget, hjalp Præsten i Vester-Skjerninge Hans Gregerfen hende „af kristelig Kjærlighed“ at undfly. Da hun først var udenfor Lovens Rækkevne, stevnede Paagerup Degn dem, som havde bestyldt hende; men hvorledes denne Sag endte, vides ikke, da her findes en Afbrydelse i min Rilde — Salling Herreds Tingbog. —

Side 14. Fjerde Linie fra neden, 1824 skal være 1826.

Side 35. Tredie Linie fra neden, i en saa — læses, i saa.

„ 50. Som Eksempel paa de Vidnesbyrd, der meddeltes ved Udførelsen af Skolen, anføres:

„I Følge Hans Majestaets allernaadigst approberede Skole-Reglement for Baroniet Brahetrolleburg i Brahetrolleburg Sogn, gjøres herved bitterligt: At nærværende Skolebarn Frantz Møller født 1791 hvis Forældre, Fæderer . . . og Moderer . . . fra . . . er bleven indskreven i Seminarie-Skolens Protocol under Nr. 166, har søgt bemeldte Skole fra 26 Julii 1800 indtil sin Konfirmation 1806. Og da bemeldte Skolebarn nu er bleven udførelsen af Skole-Protocollen, saa gives samme herved, i Henseende til dets Kundskabs Beslaffenhed, efter de med samme offentlig i Skolen anstillede Undersøgelser og Skole-Protocollens Udførelse det Vidnesbyrd, at samme har lært at læse godt, skrive udmærket godt at regne godt udenad. Og i Henseende til dets Oplyselse og den Maade paa hvilken samme har benyttet sig af den i Skolen givne Undervisning at det har været et lærvilligt Barn, der især viser Lyft til Skrivning og Tegning og

cpsfrer sig godt. Dette Vidnesbyrd meddeles til Efterretning for alle Vedkommende, at enhver kan vide hvad da kunde vente af bemeldte Skolebarn og hvad samme kunde anbetros. Unbefalende det i det Øvrige paa det Bedste og paalegende det, at vedblive at vedligeholde det saaledes Lærte, og til den Ende slittig at søge Catechisationerne, eller de for den ældre Ungdom igjentaende Kundskabs Prøvelser, som enten allerede ere, eller herefter maatte worde indrettede, indtil det har opnaaet den Alder, da det bør formodes, at enhver selv vil vide at iagttage de i ethvert Kald paaliggende Pligter.

Gud give, at det fledeste maa forfremmes i det Gode, worde sig og sine Medmennesker nyttig til fælles Nyttigheds Befordring!

Brahetrolleburg Skole Commission den 1 Mai 1806“.

....
 ....
 ....

Side 55. Femte Linie fra neden, 1826 skal være 1829.

74. Syvende Linie fra oven, Inte-ressé læses Inter-esse.

